

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

IVAN GROBELNIK – IVO
ŽIVLJENJSKA ZGODBA HEROJA STAREGA PISKRA
RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORJA

Filip Komplet

Rožle Toš

MENTOR

prof. Tomislav Golob

Celje, marec 2011.

IVAN GROBELNIK – IVO
ŽIVLJENJSKA ZGODBA HEROJA STAREGA PISKRA

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorja:

Filip Komplet, 8. a

Rožle Toš, 8. a

Mentor:

prof. Tomislav Golob

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2011

KAZALO VSEBINE

1 POVZETEK.....	6
2 UVOD	7
2. 1 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE.....	7
2. 2 RAZISKOVALNE METODE	7
2. 3 DOMNEVE	8
3 TEORETIČNI DEL	10
3. 1 IVAN GROBELNIK-IVO	10
3. 1. 1 Otroštvo	10
3. 1. 2 Učna in pomočniška leta	11
3. 1. 3 Rekrut kralja Petra	11
3. 1. 4 Okupacija in zapor v Gradcu	12
3. 1. 5 Krojač v nemški vojski.....	12
3. 1. 6 Harmonikar v partizanih.....	13
3. 1. 7 Terensko delo aktivista OF.....	14
3. 1. 8 Od direktorja preko zapornika do upokojenca	14
3. 1. 9 Povojni spomini na akcijo Stari pisker.....	15
3. 2 CELJSKI STARI PISKER – ZGODOVINSKI PREGLED.....	16
3. 2. 1 Čas do 2. svetovne vojne.....	16
3. 2. 2 Druga svetovna vojna.....	17
3. 2. 3 Zapor po vojni.....	18
3. 2. 4 Postavitve.....	18
3. 3 AKCIJA STARI PISKER, 1944.....	19
4 RAZISKOVALNI DEL	23
4. 1 INTERVJU Z IVANOM GROBELNIKOM-IVOM.....	23
4. 1. 1 Čas do akcije Stari pisker	23

4. 1. 2 Akcija Stari pisker in življenje povezano z njo.....	28
4. 1. 3 Povzetek intervjuja.....	34
4. 2 INTERVJU S TONETOM KREGARJEM.....	37
4. 2. 1 Življenje med vojno v Celju in odmevi na akcijo Stari pisker	37
4. 2. 2 Povzetek intervjuja.....	40
4. 3 ANALIZA PODATKOV ANKETE, IZVEDENE NA ULICAH CELJA	42
4. 3. 1 Spol anketirancev	42
4. 3. 2 Starost anketirancev	43
4. 3. 3 Poznavanje Starega piskra	45
4. 3. 4 Vsebina Starega piskra	46
4. 3. 5 Akcija Stari pisker.....	48
4. 3. 6 Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega Piskra	49
4. 3. 7 Resničnost zgodbe o Starem piskru	51
4. 3. 8 Povzetek ankete.....	52
4. 4 RAZLAGA IN ANALIZA HIPOTEZ	53
5 ZAKLJUČEK	55
6 VIRI IN LITERATURA	56
6. 1 INTERNETNE STRANI.....	56
7 SEZNAM SLIK, TABEL, GRAFOV	57
7. 1 SEZNAM SLIK.....	57
7. 2 SEZNAM TABEL.....	57
7. 3 SEZNAM GRAFOV	58
8 PRILOGA	59

ZAHVALA

Pri izdelavi raziskovalne naloge se zahvaljujema mentorju, profesorju Tomu Golobu, ki nama je svetoval, naju usmerjal in omogočil izvesti veliko novega in poučnega. Spoznala sva osnove izdelave raziskovalne naloge, kar nama bo v prihodnje v veliko korist.

Anketiranje so nama pomagali izvesti učenci 7. razreda III. osnovne šole Celje: Janez Lončarič Škorjanec, Yoshinaka Jošt Gerl in Miha Mohorčič.

Posebej se zahvaljujema Muzeju novejše zgodovine Celje in njihovemu osebju, ki naju je popeljalo v pretekli čas naše zgodovine v Spominski sobi Starega piskra in ob obzidju današnjih celjskih zaporov.

Dr. Tone Kregar je podal svoje videnje resničnosti zgodbe v akciji Stari pisker. Njegovo pričevanje nama je razjasnilo najine morebitne dvome ob pomislekih nekaterih dvomljivcev, da je bila zgodba precej drugačna, kot jo obravnavamo danes. Izvedela sva tudi, zakaj zgodbi v zgodovini ni bila dodeljena vloga, ki si jo zasluži.

Najbolj pa sva seveda obremenjevala g. Ivana Grobelnika. Na razpolago nama je bil v obširnem intervjuju, kjer nama je pričaral čas njegove mladosti pred, boj za preživetje našega naroda med in življenjsko zgodbo po 2. svetovni vojni. Vodil nas je z mentorjem po poti, po kateri so se gibali osvoboditelji iz Slatine do zaporov v Celju, leta 1944. Prisostvovala sva tudi intervjuju, ki ga je vodil najin mentor v mesecu februarju 2011, ko nas je g. Grobelnik obiskal na naši šoli. Deveta razreda sta v okviru projekta Stisni roko v pest, ki ga je razpisalo Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, poslušala njegovo pripoved o dogodkih med 2. svetovno vojno s poudarkom na akciji Stari pisker. Iskreno se mu zahvaljujema, želiva mnoga zdrava leta in upava, da bo še dolgo zaklad naše radovednosti.

Zahvala gre tudi g. Jelki Sotler za odpravo pravopisnih napak.

1 POVZETEK

Ivan Grobelnik-Ivo je doživel tri države: Kraljevino Jugoslavijo, Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in samostojno državo Slovenijo. Najbolj se mu je v spomin vtisnil čas, ko se je naš narod boril za obstanek, proti raznarodovalni politiki okupatorjev, čas 2. svetovne vojne. Na nemški in partizanski strani je videl krutosti samovolje in željo preprostih ljudi po svobodi. Njegova iznajdljivost, sreča, harmonika, škarje in zdravje, so mu omogočili, da uživa pokoj in svobodo v svoji domovini Sloveniji.

Nekdanji minoritski samostan, danes imenovan Stari pisker, je večino svojega poslanstva opravljal funkcijo zaporov. Del zgodovine danes deli tudi z nami. Na in ob zidu, kjer je nemški okupator v času 2. svetovne vojne streljal nedolžne zavedne Slovence, stojijo spominska obeležja. V spominski sobi je s pomočjo več zbirk predstavljen čas 2. svetovne vojne na Celjskem in dogajanje v Starem piskru.

Svetel trenutek v zgodovini Starega piskra med 2. svetovno vojno je bila osvoboditev zapornikov v decembru 1944. Ivan Grobelnik-Ivo je bil eden izmed šestih osvoboditeljev, danes edini še živeči. Kljub temu, da zgodovinarji in dokumenti ter pričevanja akciji ne oporekajo, obstajajo pomisleki nekaterih in dvomi o resničnosti izvedbe akcije.

Pravijo, da je zgodovina učiteljica življenja. Upamo lahko, da bomo boljši učenci, kot so bili v preteklosti.

»Vigred se povrne,

vse ozeleni,

tratica pogrne

se s cvetlicami ...«

(pesem zapornikov v Starem piskru, nekaj ur pred streljanjem 30. julija 1942, *Vigred se povrne*, str. 5)

2 UVOD

2. 1 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

Cilj najine raziskovalne naloge je bil raziskati in se poučiti o življenju in dejavnosti danes edinega še živečega osvoboditelja celjskega Starega piskra, Ivana Grobelnika – Iva. Časi pred skoraj stoletjem so bili popolnoma drugačni od današnjih in zato naju je zanimalo, kako so otroci in odrasli živeli v tistih časih, ko je bil g. Grobelnik otrok, kako je doživljal svoja mladostna leta in 2. svetovno vojno v nemški in partizanski vojski. Največjo pozornost sva seveda posvetila akciji Stari pisker konec leta 1944, saj se nama je to zdelo hrabro, junaško in predrzno dejanje sredi najinega mesta Celja, ki ga je v omenjenem času nemški okupator še krepko obvladoval. Ker so se desetletja po vojni pojavile različne govorice in celo dvomi o resničnosti v postopku izvedbe akcije, sva poleg izpovedi g. Grobelnika in proučevanja razpoložljive literature z anketami preverjala vedenje o akciji Stari pisker in mnenja o resničnosti tega dejanja ter izvedla intervju s strokovnjakom za zgodovino, dr., Tonetom Kregarjem, muzejskim svetovalcem in vodjo oddelka za zgodovino pri Muzeju novejšje zgodovine Celje (MNZC).

Čas po vojni in do današnjih častitljivih 90 let g. Grobelnika je bil za naju prav tako skoraj nepopisan list papirja, saj sva del tega dogajanja le zadnjih nekaj let. Akcija Stari pisker se nama je zdela v času po 2. svetovni vojni in do današnjih dni premalo spoštovana, opevana, celo potisnjena nekoliko v ozadje. Skušala sva ugotoviti, zakaj je bilo tako. Danes se govori celo o snemanju filma o osvoboditvi talcev iz zapora leta 1944.

Poleg omenjenih dveh intervjujev sva s pomočjo mlajših učencev izvedla tudi 100 anket. Za takšen številčni vzorec sva se odločila zaradi tega, ker je število anket dovolj reprezentativno in zato, ker je bilo statistične podatke lažje interpretirati, odstotke je bilo iz rezultatov lažje razbrati in razložiti. Pri poteku anketiranja smo skušali izbirati anketirance vseh starostnih kategorij in obeh spolov.

2. 2 RAZISKOVALNE METODE

Pri najini raziskovalni nalogi so bile uporabljene naslednje metode:

- študij razpoložljive strokovne literature,

- opisna metoda,
- anketa med Celjani vseh starostnih kategorij in obeh spolov,
- obisk Starega piskra in seznaničev s časom pred, med in po 2. svetovni vojni,
- intervju z Ivanom Grobelnikom in Tonetom Kregarjem,
- terensko delo, seznaničev s potekom poti, ki so jo leta 1944 opravili osvoboditelji od Slatine do Celja,
- analiza rezultatov,
- sinteza ugotovitev.

Slika 1: Anketiranje (foto: Golob)

Slika 2: Intervjuvanje (foto: Golob)

Posebnih težav pri delu nisva imela. Pri anketnem vprašalniku naju je motilo, da so si predvsem mladi skušali izmisliti ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra. Zato odgovorov, ki niso bili smiselni, nisva upoštevala. Nekateri niso želeli odgovarjati, češ da nimajo časa. Mlajši so želeli sodelovati, vendar so na vprašanja skušali odgovoriti preveč na hitro in nekoliko neresno.

2. 3 DOMNEVE

Strnila sva jih v naslednje hipoteze:

- a) Večina anketiranih ne pozna zgodbe o Starem piskru in edinega še živečega osvoboditelja Ivana Grobelnika-Iva.
- b) Mlajši večinoma ne poznajo edinega še živečega osvoboditelja zapornikov v akciji Stari pisker, Ivana Grobelnika – Iva.
- c) Zgodba o Starem piskru je resnična.
- d) Zgodovinarji ne dvomijo o resničnosti zgodbe o Starem piskru.

- e) Tisti, ki dvomijo o resničnosti zgodbe o Starem piskru, imajo za to dokaze – zgodovinske vire.

3 TEORETIČNI DEL

3. 1 IVAN GROBELNIK-IVO

3. 1. 1 Otroštvo

Rojen je bil kot eden izmed štirih otrok 17. oktobra leta 1920, staršem, ki so v Arji vasi kupili gostilno Lesjek, posestvo pa je imelo nekaj zemlje in sadovnjak. V starosti sedem ali osem let je dobil prvo harmoniko, ki je *»postala del mojega življenja, zaznamovala je moje otroštvo, dobo odraščanja kot poznejše življenje«* (Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 22) in njej gre tudi zasluga, da še danes pri 90-tih lahko sodeluje pri nastanku naše raziskovalne naloge.

Poleti so se otroci radi kopali v potoku ob nekdanji graščini Zalog, last baronice Eleonore Puton, ob vrtnariji. Tukaj je Ivan prvič v letu 1930 tudi videl paradižnik, ki pa otrokom zaradi svojega okusa ni bil všeč, so ga pa začeli saditi v tem času na kmetijah. Igranja harmonike se je učil na paši in tako postal ob nedeljah tudi gostilniški harmonikar, sčasoma je služil z igranjem tudi prvi denar. Očetu je v zimskem času pomagal mesariti na domačih kolinah, v zahvalo pa dobil majhno kranjsko klobaso.

Slika 3: Ivan s harmoniko pred domačo gostilno (foto: Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 22)

Jeseni 1927 je prvič prestopil prag osnovne šole v Petrovčah. V tretjem razredu je prišel v spore z duhovnikom, ker ni obiskoval nedeljske svete maše. Ker so pri verouku padale že tudi prve klofute, je prenehal obiskovati verouk. Poleti 1931 je začel obiskovati telovadno društvo

Sokol, polovica prijateljev je kasneje prestopila h katoliškemu Orlu. Rivalstvo in pretepi med pripadniki telovadnih društev so se vrstili tudi na šoli.

Končal je sedem razredov osnovne šole. Spomni se očetove izjave: *«Za šolo si za en drek, zato se boš šel učiti za krojača»* (Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 29). Konec je bilo brezskrbnih otroških let.

3. 1. 2 Učna in pomočniška leta

Sredi leta 1934 je odšel v učni krojaču Urbaršku v Dobrišo vas, kjer je ob lepem vremenu pomagal na travniku, ob slabem pa se učil prvih krojaških veščin. Ker so imeli vaški krojači zelo malo dela, ga je Urbaršek priporočil krojaškemu mojstru Ledniku v Celju. V Celje se je pozimi po pol ure peš hoda do postaje leta 1934 in 1935 vozil z vlakom. Nekoč je vlak zamudil, se nato peš odpravil v Celje in zato prispel precej pozno. Pomočnik krojača ga ni posebno maral, zato ga je kar pošteno pretepel. Takrat je sklenil, da bo pobegnil k teti v Zagreb, ampak so ga predčasno vrgli z vlaka že v Laškem. Moral se je vrniti domov, vendar ne za dolgo. V Zagreb jo je mahnil s kolesom junija leta 1935.

Teta mu je uredila krojaštvo pri krojaču Puškariću. Po dveh mesecih je že sam izdeloval hlače, kasneje tudi suknjiče. Pomočniški izpit je opravil z odliko, zato mu ni bilo treba opravljati ustnega zagovora. Po nekaj letih je Zagreb zapustil, ampak se še vračal na obisk.

V Celju se je ustalil pri krojaču Vovku, kjer je bil precej naporen delavnik, plačilo pa zelo borno. Na obroke si je kupil tudi svoje prvo kolo. Uspel si je izboriti višjo plačo in je zato tudi ostal. Tako si je lahko kupil novo diatonično klavirsko harmoniko. Sodeloval je tudi pri pevskem zboru »Svoboda« iz Liboj. Jeseni leta 1940 je dobil poziv na nabor.

3. 1. 3 Rekrut kralja Petra

Služil je v tehnični enoti v Gorenji vasi nad Škofjo Loko, kjer se spominja življenja v barakah, spanja na pogradih in slamnjačah. Kmalu je postal krojač ter sluga komandantu, kar pa je imelo tudi pozitivne strani. Odpadle so mu obvezna vadba in zadolžitve navadnega vojaka. Komandantu je moral pripravljati škornje, spodnje perilo in uniformo za naslednji dan.

Ko se je 6. aprila 1941 začel napad na Jugoslavijo, so oficirji rekli vojakom, naj se razkropijo kamor vedo in znajo. Preko Ljubljane se je Ivan odpravil proti Zalogu in Litiji, Vačam in

Vranskemu, kjer je dobil vprego do Šempetra v Savinjski dolini. Doma je našel bolnega očeta, ki ni mogel več vstati iz postelje. Oče je verjel v boljše življenje pod Nemci, saj se je spominjal spodobnega življenja v času bivše Avstro-Ogrske.

3. 1. 4 Okupacija in zapor v Gradcu

Ker zaposlitve kot krojač ni uspel dobiti na Slovenskem, sta se s prijateljem odpravila v avstrijski Gradec. Na uradu za posredovanje dela je Ivan dobil zaposlitev pri krojaču Medvedu, ki je sicer bil slovenske krvi, jezika pa ni več znal. Bil je tudi velik protinacist. Domov se je Ivan vračal vsaka dva, tri mesece. Vse blago je bilo na karte, zato si je uspel na črno kupiti blago. Ta »črni nakup« ga je stal leto zavora v Gradcu, prodajalca ukradenega blaga iz Majšperka pa smrti.

Tudi v zaporu je bil takoj prestavljen v krojaško delavnico. Čez čas je bil premeščen v delavnico »Karlau«, kjer mu *»razen svobode ni manjkalo prav nič«* (Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 51). Po odsluženi zaporni kazni ga je na delo ponovno sprejel mojster Medved.

3. 1. 5 Krojač v nemški vojski

Po krajšem obisku doma se je hitro vrnil v Gradec, ker je okupator na Štajerskem povečal teror. Prisilno so ga mobilizirali v nemško vojsko, kjer je bilo vpoklicanih precej Slovencev. Iz Gradca je bil premeščen v mesto Landeck med Innsbruckom in švicarsko mejo, v četo, kjer je bilo 82 Slovencev. Od tam je sledila premestitev v vas Glurns na južnem Tirolskem.

Slika 4: Ivan v nemški uniformi, 1944 (foto: Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 55)

Zaradi znanja igranja harmonike je v kasarni sodeloval pri pripravi programov ob prireditvah. Komandantu čete in njegovi ženi je šival, zato je občasno potoval tudi v Innsbruck. Po končanem vojaškem uvajanju so vse vojake, razen Slovencev, poslali na italijansko bojišče. Slovenske vojake so, razen Ivana in še enega krojača, poslali na rusko fronto.

Kljub prepovedi potovanja mu je uspelo še enkrat oditi domov. Nato je bil iz Landecka zopet premeščen v Innsbruck. Ko je komandant Ivanu in še nekemu Slovencu dovolil potovati na Dunaj preko Gradca, sta to izkoristila in navezala stike s partizanskim aktivistom, ki ju je pripeljal v partizane.

3. 1. 6 Harmonikar v partizanih

9. junija 1944 se je začela pot proti Pohorju z vlakom (Gradec-Maribor-Dravograd-Brezno). Uspešno sta se izogibala vojaškim kontrolorjem, ki so se gibali po vlakih. Ob 23.30 sta postala borca Zidanškove brigade. Tega meseca so izvedli tudi največjo akcijo, miniranje viadukta med Mislinjo in Doličem. S tem so pretrgali železniško povezavo med Celjem, Velenjem in Dravogradom. Konec meseca so se pomaknili proti Zgornji Savinjski dolini.

Kot član kulturno-propagandne skupine je začel igrati harmoniko in tako se je moral na novo naučiti partizanskih pesmi. Posebej dejavni so morali biti ob predstavitvah lokalnemu prebivalstvu, predavanjih o osvobodilnem boju in prirejanju mitingov.

Sredi julija 1944 so ob pomikanju proti Zagorju ob Savi minirali železniško progo Ljubljana-Zidani most. V Zagorju so opleni tekstilno tovarno, s tem pridobili veliko vojaških oblačil in požgali nekaj objektov v uporabi Nemcev.

Konec julija 1944 je sledila največja akcija Zidanškove brigade, osvoboditev Gornjega Grada. Za moralo sta Ivan in violinist ob napadu igrala partizanske koračnice. Ko so osvobodili Ljubno, je bila za nekaj časa osvobojena cela Zgornja Savinjska dolina. Preko Trojan so se avgusta 1944 umikali na Dobrovlje.

Ker je bila harmonika zaradi vremenskih vplivov precej načeta, se je Ivan v spremstvu kurirjev odpravil domov po svojo novo. Tu ga je okrajna sekretarka KPS Milica Gabrovec-Lenka prepričala, naj ostane na terenu kot aktivist OF za Celje – mesto.

3. 1. 7 Terensko delo aktivista OF

Naloga je bila povezati se s čim več ljudmi, ki bi pritegnili k delu svoje znance. Potrebno je bilo pošiljati čim več ljudi v partizane, ženske pa spodbuditi za zbiranje sanitetnega in pisarniškega materiala, zdravil, perila, živilskih kart. Poskrbeti je bilo potrebno za kakšen zakol živali, zaželen na prostovoljni bazi.

Iz Šmartnega je Ivan kontaktiral s prijatelji na Lopati, v Medlogu, na Ostrožnem. V Tovarni emajlirane posode v Celju in Cinkarni je pomagal organizirati Narodno zaščito, saj je ob kapitulaciji Nemčije obstajala nevarnost miniranja gospodarskih objektov. Prehrambene izdelke so kupovali s kartami, ki so jih v čim večjem številu priskrbeli sodelavci. Dvakrat so uspeli izprazniti trgovino na Lopati, saj so bili pravočasno obveščeni, kdaj pride pošiljka. Blago so potem skrivali na več lokacijah, po možnosti daleč stran od naselij, da se ne bi Nemci ob najdbi znašali nad domačini.

Po uspešno izvedeni akciji Stari pisnik decembra 1944 so Ivana pred novim letom 1945 sprejeli v Komunistično partijo Slovenije.

Zadnjih osem mesecev okupacije partizani niso napadali Nemcev, ker so se bali nemških represalij, povračilnih ukrepov.

3. 1. 8 Od direktorja preko zapornika do upokojenca

Po osvoboditvi je bil Ivo odgovoren za pripravo namestitve kontrolne komisije in komande mesta. Za to je bila predvidena stavba Celjskega doma, urejati so jo pomagali nemški ujetniki. Na letališču v Levcu je skrbel za nemške ujetnike, ki so opravljali zemeljska dela. Do demobilizacije 12. decembra 1945 je pripadal avtočeti.

Nekaj časa je bil zaposlen v krojaški zadrugi, nato na občini v stanovanjski komisiji. Župan Andrej Svetek ga je zaradi tega, ker so imeli doma gostilno, določil za direktorja gostinskega podjetja, ki je zajemalo Dom OF (Celjski dom), Majolko, Ojstrico in gostilno na Gričku. Zaradi spora si je prislužil devet mesecev zavora in izključitev iz KPS. Teh devet mesecev je bilo kasneje znižanih na tri mesece poboljševalnega dela. Sledila je ponovna zaposlitev v krojaški zadrugi. Pol leta v letu 1949 je opravljal službo upravnika počitniškega doma v Lovranu. Naslednje delovno mesto je bilo direktorovanje v Perutnini Ptuj do junija 1952. Za

skoraj nadaljnjih 30 let je prevzel trgovsko zastopstvo za osiješki Kandit in Kolinsko Ljubljana. Upokojil se je 1. novembra 1980.

3. 1. 9 Povojni spomini na akcijo Stari pisker

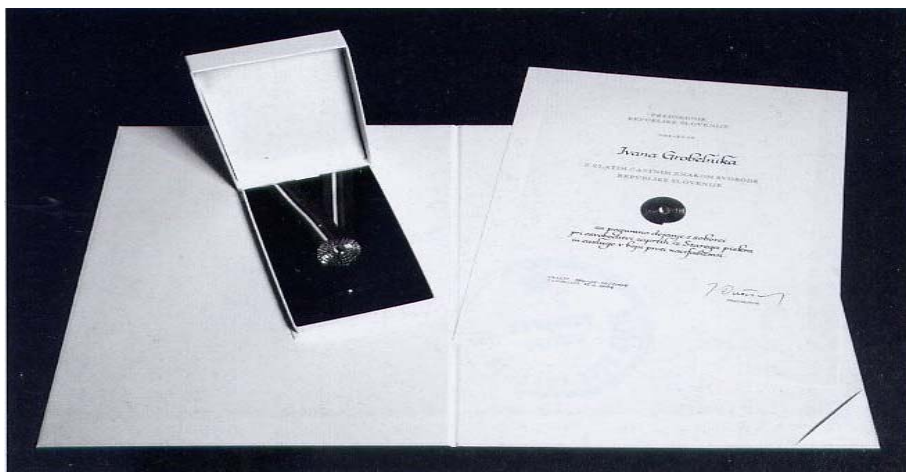
Leta 1946 je Narodna skupščina Jugoslavije odlikovala akterje akcije Stari pisker z ordeni in medaljami za hrabrost. Predlog je podala Milica Gabrovec-Lenka. Občinski odbor Zveze borcev Celje in osvoboditelji niso bili v dobrih odnosih dolga desetletja, negativno so posredovali celo pri Ivanovem poskusu pridobitve kredita pri gradnji nove hiše. Sprememba v odnosih se je zgodila šele v 80-ih, ko so osvoboditelji na pobudo Občinskega odbora Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne, ob 45-letnici akcije, leta 1989 prejeli priznanje Celjski grb, ki ga je podelil Izvršni svet skupščine Občine Celje.

Za delo v Socialistični zvezi delovnega ljudstva je Ivana maršal Josip Broz Tito leta 1963 odlikoval z medaljo za zasluge za narod.

Sredi 60-ih je Ivan postal predsednik Rdečega križa v krajevni skupnosti Medlog. Leta 1985 je umrl predsednik Zveze borcev Medlog, zato je njegovo mesto prevzel Ivan.

Leta 1979 je predsednik Jugoslavije Ivana odlikoval še z redom dela s srebrnim vencem.

Na predlog Območnega odbora Zveze borcev Celje je Ivanu v imenu osvoboditeljev predsednik Republike Slovenije dr. Janez Drnovšek ob 60-letnici akcije podelil odlikovanje zlati grb Republike Slovenije (fotografija na naslovnici). Tega je Ivan podaril Muzeju novejšje zgodovine Celje. Ob tej obletnici se je začel v mesecu decembru tudi vsakoletni tradicionalni pohod po poteh osvoboditeljev Starega piskra.

Slika 5: Zlati grb Republike Slovenije (foto: Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 151)

3. 2 CELJSKI STARI PISKER – ZGODOVINSKI PREGLED

3. 2. 1 Čas do 2. svetovne vojne

Minoritski samostan so ustanovili Vovbržani. Na južni strani samostana je stala samostanska cerkev, ki so jo leta 1241 zgradili grofje Celjski. Danes je ta cerkev prezidana in precej večja.

Leta 1789 je izbruhnil v samostanu požar, ki se je razširil po Celju in poškodoval poleg minoritske cerkve tudi 192 hiš v mestu. Obnovljene hiše in cerkev so dobile renesančno baročni videz. Cesar Jožef II. je samostan ukinil šele leta 1808. Država ga je prodala Steinmetzu, ki je dal podreti prezbiterij in na vzhodni strani cerkve zgraditi veliko hišo, kamor so vzdali samostanski portal in del hodnika. Leta 1864 je hišo kupila mestna občina, ki je na travniku zgradila kaznilnico. V hišo (kresija) so preselili okrožno sodišče. Država je poslopje kupila leta 1902, sodišče se je leta 1914 izselilo v grofijo.

Slika 6: Stari pisker nekoč (foto: Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 105)

Ime Stari pisker je poslopje sodnih zaporov okrožnega sodišča v Celju dobilo v času stare Jugoslavije. Tukaj so zapirali predvsem politične zapornike in kriminalce, ki so jih Nemci večinoma ob začetku 2. svetovne vojne izpustili, največje kriminalce pa preselili v Gradec. 11. aprila 1941, ko so Nemci zasedli Stari pisker, je bilo v njem zaprtih približno 200 zapornikov.

3. 2. 2 Druga svetovna vojna

11. aprila 1941 so v Celje vkorakale nemške čete, ki so z aretacijami zavednih Slovencev začele že 16. aprila. V ta namen so seveda morali izprazniti celjske zapore. Maja 1941 je bilo zaprtih že 700 ljudi. Med vojno se je številka naenkrat zaprtih gibala od 300 do 900, v času vojne je skozenj šlo med 4000 žensk in 12 000 moških.

Do jeseni 1941 so zapirali predvsem slovenske izobražence (učitelje, duhovnike, uradnike, trgovce, obrtnike), katere so poleti in jeseni 1941 večinoma preselili v Rajhenburg (današnja Brestanica) in jih nato izselili na Hrvaško in v Srbijo. V zaporu v Celju so izdajali celo časopis Toti Stari pisker (4 številke).

V jeseni 1941 so že začeli zapirati pripadnike narodnoosvobodilnega gibanja. 4. septembra 1941 so pred puškinimi cevmi padle prve žrtve. Do 15. avgusta 1942 je bilo v šestih streljanjih ubitih 374 ljudi (325 moških in 49 žensk). Najbolj množično streljanje je bilo izvedeno 22. julija 1942, ko so ustrelili 100 zapornikov. Ta streljanja so dokumentirana tudi s fotografijami, ki jih je skrivoma shranil takratni celjski fotograf Josip Pelikan.

Postopek streljanja se je začel s pisanjem poslovilnih pisem, branjem smrtnih obsodb in streljanjem v skupinah po pet z zavezanimi očmi. Vozili si jih na kremiranje v graški krematorij. Poslovilna pisma so bila namenjena odvrčanju prebivalstva od upora, vendar so dosegla ravno nasproten učinek, zato so jih po letu 1942 ukinili.

V drugi polovici leta 1944 se je tudi na Štajerskem razmahnilo osvobodilno gibanje, zato se je število zapornikov v Celjskem piskru povečalo.

Novembra 1944 je okrajni komite Komunistične partije Slovenije za Celje s pomočjo sodelavca Ivana Grada, paznika v zaporu izvedel, da bodo 15. decembra 1944 zjutraj v Maribor odpeljali 80 talcev na streljanje. Zato je 6 aktivistov okrajnega odbora Osvobodilne fronte v noči iz 14. na 15. december 1944 izvedlo tvegan poskus osvoboditve zapornikov. Ti so s pomočjo zaporniškega paznika Ivana Grada razorožili stražarsko posadko zapora in na prostost sredi Celja izpustili, tako navaja nemško poročilo, 129 ujetnikov.

Tragičen dogodek, povezan s Starim piskrom, je tudi obešenje 100 talcev 12. februarja 1945, ki so jih pripeljali iz zaporov Starega piskra.

3. 2. 3 Zapor po vojni

Pripadal je Oddelku za zaščito naroda (OZNA), služil je zapiranju medvojnih sodelavcev okupatorja in nasprotnikov nove oblasti, velikokrat tudi nedolžnih ljudi. V 2. polovici 40-ih in začetku 50-ih let je služil politični represiji, saj je bil prva postojanka političnih sodnih procesov na Celjskem. Marca 1946 se je OZNA preimenovala v Upravo državne varnosti (UDV) in je bila vključena v Ministrstvo za notranje zadeve, enako so tudi zapori sodili v notranje ministrstvo. Leta 1963 je zapore prevzelo Ministrstvo za pravosodje. Celjski Stari pisnik je sodil med okrožne zapore, leta 1954 je bil eden izmed treh mestnih zaporov v Sloveniji.

Leta 1948 je bilo na primer zaprtih 789 poljedelcev (agrarna politika države), 545 delavcev, 319 strokovnjakov, 113 intelektualcev ...

Zapor je bil prenovljen leta 1968.

Od junija do septembra 1991 je bil v zaporu zbirni center za vojne ujetnike jugoslovanske vojske (400 častnikov in vojakov).

Danes je kompleks Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje (sodno okrožje Celje). Kapaciteta znaša 94 oseb, vključuje pa mladoletnike od 16 do 18 let, mlajše polnoletne obsojence do 23. leta, obsojenke s sodnega okrožja Celje in osebe v postopku prekrška iz celjske regije.

3. 2. 4 Postavitve

Leta 1965 je bilo urejeno dvorišče, kjer so streljali talce med 2. svetovno vojno. Na steni obzidja je med 374 ploščicami z imeni ustreljenih tudi 6 ploščic z datumi streljanja. Na 8 metrov dolgem in 2 metra širokem bronastem reliefu kiparja Petra Černeta je prikaz upora, izseljevanja, sramotenja in streljanja talcev, obešanja talcev na Frankolovem ter zmage nad okupatorjem. Na granitni plošči pred vhodom v spominsko sobo je odlomek poslovnega pisma Ivana Acmana iz Šmihela nad Mozirjem. Pri vhodu so tudi konzole za vence.

Spominska soba je bila večkrat prenovljena in postavitve narejene na novo, nazadnje leta 2002, ob 60-letnici nacističnega terorja. V osrednjem delu stojijo vitrine, ki prikazujejo predmete, ki so jih uporabljali ali izdelovali zaporniki v vojnem času. Del vitrin opisuje osvoboditev zapornikov leta 1944, del pa zavzemajo za tisti čas prepovedane fotografije

Josipa Pelikana, streljanje zapornikov dne 22. julija 1942. Nad vitrinami so plakati z objavami imen šestih streljanj talcev. Levo so zaporniška vrata, zaporniška postelja, kovček in straniščna posoda. V steno je vzdana plastika zvezanih rok talca kiparja Cirila Cesarja, desno od vhoda pa detajl s celjskega spomenika Vojna in mir Jakoba Savinška, bronasti relief Tončke Čeč.

Oblikovan je tudi logotip Starega piskra avtorja Jožeta Damjana.

Slika 7: Zaporniški zid z imeni talcev in datumi streljanj
(foto: Golob)

Slika 8: V notranjosti spominske sobe
(foto: Golob)

3. 3 AKCIJA STARI PISKER, 1944

Novembra in decembra 1944 so Nemci v okolici Celja (Dobrna, Šmartno v Rožni dolini, Galicija, Lopata, Ostrožno) zajeli več aktivistov OF, domačinov, med njimi tudi mladinki Božo Zelinka-Živko in Malči Kolenc-Jelko.

14. decembra 1944 so se na domu Lebičevih v Slatini pri Dominiku Lebiču-Borisu sestali okrajni sekretar OF Martin Klančičar-Nande, Riko Presinger-Žarko in Ivan Grobelnik-Ivo. Žarko je izrazil, da razmišlja o izpraznitvi Starega piskra. V Starem piskru je Boris poznal paznika Ivana Grada, Ivan pa paznika Antona Dosedlo. Boris in Ivan sta se še isti dan napotila

h Gradu in ga povabila na sestanek k Borisu. Opisal je stanje v zaporu in povedal, da Nemci načrtujejo naslednje jutro (15. decembra 1944) prevoz več talcev na streljanje v Maribor in da nastopi službo v zaporih ob 2. uri zjutraj. Padel je dogovor, da je potrebno talce poizkušati osvoboditi to noč. Za pomoč so poiskali še Jožeta Gabra-Brusa in očeta ujete mladinke Živke, Jožeta Zelinko-Očka.

Slika 9: Lebičeva hiša v Slatini (foto: Golob)

Po krajših pripravah (dogovorih) so okrog 20.30 zvečer krenili na pot. Vreme je bilo oblačno z manjšimi padavinami. Udeležence akcije je bilo strah, da bo začelo snežiti, kajti tako bi za seboj puščali sledi. Po poti je vodil Ivan, ki je zamišljeno traso dobro poznal. Pot je vodila iz Slatine skozi gozd do mostiča na Lopati, kjer so se razvrstili v kolono pred prehodom čez cesto Ostrožno-Šmartno. Od potoka Sušnica so zavili čez travnike med vasi Babno in Ložnica do ceste Celje-Medlog. Pred tem so se ustavili pod kozolcem, ki stoji še danes, in si odpočili ter se dogovorili, kako naprej. Pod mostičem so prečkali cesto, se gibali ob železniški progi Celje-Velenje in tako dospeli že ob 23. uri do vzhodnega dela igrišča Glazija. Skriti se je bilo treba v zavetje velikih starih kostanjev. Med 23. in 1. uro zjutraj je po Ljubljanski cesti patroljiralo precej nemških patrolj.

Slika 10: Ostanki kostanjevega drevoreda na Glaziji (foto: Golob)

Dogovorili so se, da bosta spredaj hodila v nemški uniformi Nande in Žarko kot nemška policista, v sredini bodo stopali kot ujeti partizani Ivo, Očka in Boris, zadaj pa Brus, kot nemški vojak. Trojica v sredini je nosila pod pelerinami skrito orožje za primer ukrepanja.

Slika 11: Mimo gledališča proti zaporu (foto: Golob)

Deset minut pred 2. uro se je začel pohod v pekel ali raj po Ljubljanski cesti. V križišču so pot nadaljevali proti gledališču proti sedanji srednji ekonomski šoli. Tu je bila nemška vojašnica, prede njo nemški stražar, na katerega pa je verjetno skupina naredila prepričljiv vtis, saj jih je oplazil zgolj s pogledom. Pred vhodom v Stari pisker jih je čakal paznik Grad. Akcija v zaporu se je začela z razoroževanjem paznikov, ki so bili na počitku. Vse so privedli v eno sobo, jih še pred tem razorožili, kjer jih je pazil Ivan. Paznik Dosedla je bil med njimi, ostalim je razložil, da so Celje zavzele partizanske brigade in da je vojne konec. Ostali so bili vsi

Avstrijci. Tako so paznike tudi popolnoma obvladali. V notranjosti je Grad odpiral celice, vendar zaporniki niso hoteli verjeti, da jih hočejo domoljubi izpustiti na prostost. Mislili so, da gre za nemško ukano. Ko so nekaj osvoboditeljev prepoznali, se je začela intenzivna evakuacija. Paznike so peljali v manjšo sobo v pritličju in jih zaklenili. Zaporniki so se razpršili v vse smeri, s skupino osvoboditeljev je odšlo v isti smeri kot ob prihodu od 30 do 40 zapornikov.

Okrog 5. ure zjutraj so bili na izhodišču akcije, pri Lebičevih v Slatini. Domačini so poskrbeli za obleko in obutev, manjše okrepčilo in kurir jih je nekaj odpeljal v partizanske brigade v Savinjsko dolino, nekaj se jih je odpravilo v gozdove proti Vojniku, med njimi tudi Ivan. Hiter premik je bil pomemben, kajti Nemci so jim bili za petami. Preiskali so kmetijo, vendar niso našli nikogar, čeprav sta bila v hlevu skrita partizanka Nevenka in sekretar Vestl. Akcija je kljub hitremu načrtovanju v popolnosti uspela.

Slika 12: Ivan pred spominsko ploščo na Lebičevi hiši (foto: Golob)

4 RAZISKOVALNI DEL

4. 1 INTERVJU Z IVANOM GROBELNIKOM-IVOM

Slika 13: Zanimiv razgovor (foto: Golob)

4. 1. 1 Čas do akcije Stari pisker

Rojeni ste bili leta 1920. Kolikor vam seže spomin v preteklost, kakšne so bistvene razlike med vašo mladostjo in mladostjo, ki jo živimo mi danes?

Tega se ne da primerjati, to, kar imate vi sedaj, so nebesa proti tistemu, kar smo imeli mi. Vseeno pa smo imeli lepo mladost, ker nismo bili toliko obremenjeni s šolskimi obveznostmi, kot ste vi danes. Bil sem rojen na deželi, kjer je bilo veliko prostosti. Ker mi je bila šola zadnja stvar na svetu, sem bil slabši učenec. Vse drugo me je bolj zanimalo, zato sem se veliko potepal naokrog, kar se mi je kasneje v šoli maščevalo.

Po osnovnem šolanju ste se izučili za krojača. Koliko časa ste opravljali ta poklic in kje, preden se je začela 2. svetovna vojna?

Poklica sem se začel učiti v Celju. Ker so se pomočniki lahko nad vajenci nekoč izživljali, kolikor so hoteli, sem pobegnil k teti v Zagreb. Tam sem se izučil do konca in bil potem

zaposlen še 2 do 3 mesece. Leta 1937 sem se zaposlil v krojaški delavnici pri Vovku v Celju. Zaposlen sem bil do vpoklica v takratno staro jugoslovansko armado, jeseni leta 1940. Imel sem to srečo, da sem vojsko lahko služil v Sloveniji, v Gorenji vasi pri Škofji Loki. Ob napadu na Jugoslavijo, 6. aprila 1941, sem prišel domov.

Kot vemo, se je aprila 1941 začela 2. svetovna vojna tudi na naših tleh. Kakšen se vam je zdel odpor jugoslovanske vojske in kakšni so bili vzroki za tako hitro kapitulacijo po 11-ih dneh?

Odpor jugoslovanske vojske je bil nikakršen. Tisti trenutek, ko se je zgodil napad na Slovenijo, se je razbežalo vse, prvi oficirji in podoficirji.

Po kapitulaciji ste odšli iskat službo v Avstrijo, v Gradec. Zakaj?

Domov sem prišel na velikonočno soboto. V Celju sem skušal dobiti zaposlitev, vendar zaman. Drugi vzrok je bil, da so Nemci kaj kmalu pokazali svojo kulturo, začeli so zapirati naše rodoljube. Zato me je prijatelj, sošolec, nagovoril, da sva šla v Avstrijo, v Gradec. Meja med Jugoslavijo in Avstrijo je bila še vedno v veljavi, zato sva jo prestopila ilegalno. Imel sem srečo, da sem se takoj zaposlil pri zelo dobrem krojaškem mojstru v centru Gradca in moram priznati, da mi ni šlo slabo.

Ob prisilni mobilizaciji v nemško vojsko ste imeli ob sebi v četi kar 82 Slovencev, ki so jih napotili na vzhodno fronto. Kaj je bil vzrok, da vas niso vključili v te enote?

Pred vpoklicem v nemško vojsko sem bil v Gradcu aretiran. Dobil sem leto dni zapora in zopet lahko govorim o sreči, kajti moji vrstniki so bili že vsi v tem času na ruski fronti. Septembra ali oktobra sem bil vključen v enoto Gebirgjagerjev (»hribovski lovci«). V vojski me je reševal poklic krojača in igranje na harmoniko, saj sem bil oproščen veliko vojaškega urjenja. Ko je bilo urjenja konec, je bila naša enota predstavljena na južno Tirolsko, zelo blizu slovensko-italijanske meje. Vsi Slovenci smo bili predstavljeni v Marschkompanie, enoto, pripravljeno za odhod na fronto. Potem smo prišli v Landeck, mesto blizu švicarske meje. Kot krojač sem dobil delo v privatni šivalnici. Družbo mi je delal prijatelj iz Ponikve pri Žalcu, Martin Lešnik, delo mizarja pa je opravljal tudi Slovenec iz Ložnice pri Žalcu. Vsi ostali Slovenci so bili poslani na fronto. Edini od nas treh sem dobil dopust, da sem lahko odšel domov. Mati in sestra sta morali podpisati na nemški komandi v Celju garancijo, da se bom vrnil. Tako sem bil v bistvu tudi primoran na vrnitev. Partizanstvo se je na nemškem zasedbenem območju že precej razmahnilo, zato Nemci niso ničesar prepuščali naključju. Po vrnitvi smo bili predstavljeni v Innsbruck. Komandant mi je zopet omogočil dopust, vendar se

je sestra, ki je prišla do Gradca, vrnila domov, ker so v zadnjem trenutku preklicali vse dopuste. S prijateljem Lešnikom sva bila dodeljena enoti na Dunaj k Dolmetscherkompanie (prevajalska enota). Dobila sva še vmesni dopust. Potovala sva preko Gradca, kamor naj bi naju prišli obiskat domači. Komandant nama je dal s seboj kuverto z dokumenti za enoto na Dunaju.

Ko so vas hoteli predstaviti iz Innsbrucka na Dunaj sredi leta 1944, ste iz Gradca preko Maribora prišli na Pohorje junija 1944, v Zidanškovo brigado. Kako vam je uspelo najti zvezo, zakaj ste se odločili za pobeg? Kako so izgledale te partizanske čete?

V Gradcu sem imel poznane ljudi. Obiskala sva družino, ki je izvirala iz Cerkelj na Dolenjskem. Tukaj sva navezala stike za odhod v partizane. Od doma so nama prinesli civilna oblačila, saj sva za odhod imela samo pet dni časa. Dva dni pred odhodom, ko sva se dokončno odločila za pobeg, sem vrgel kuverto z nemškimi dokumenti v Muro. Na pot sva krenila z železniške postaje v Gradcu okrog 18. ure, v Mariboru prestopila na vlak za Dravograd in izstopila blizu Podvelke, verjetno na postaji Brezno, okrog 20. ure. Izstopili smo trije, kajti celo pot naju je spremljal nekdo, ki naju je pripeljal v partizane. Takrat tega nisva vedela. Vseskozi sva se morala izogibati nemški vojaški kontroli, ki je bila na vlaku. 9. junija 1944 sva ob 23.30 prišla v Zidanškovo brigado na Pohorje. Ta brigada je bila ustanovljena točno eno leto po padcu Pohorskega bataljona, 8. januarja 1944. Življenje v teh enotah je bilo precej težko. Spalo se je na smrečju, pokrivalo s ceradami, primanjkovalo je hrane, orožja, streliva ...

Katerih partizanskih akcij se najbolj spominjate? Kaj je bilo najtežje?

V brigadi sem bil nekaj manj kot tri mesece. Ker mi v nemški vojski ni bilo treba izvajati vojaškega usposabljanja, sem bil v zelo slabi kondiciji. Neko noč smo iz skladišča blizu Rogle nosili razstrelivo na ramenih proti Velenju in Mislinji. V koloni smo hodili in nosili vsak po 20 kilogramov. Nismo vedeli, kam gremo in kaj nosimo. Ob postanku sem bil tako utrujen, da sem naslonjen na drevo stoje zaspal. Zbudili so me šele, ko so opazili, da se je kolona pretrgala. Tukaj smo minirali železniški viadukt in do danes prekinili železniško povezavo med Velenjem in Slovenj Gradcem.

Pri osvobajanju Zgornje Savinjske doline v začetku avgusta 1944 je naša brigada zavzela močno utrjen Gornji Grad, Šlandrova pa Ljubno. Do januarja 1945, ko so Nemci začeli

močno ofenzivo na tem področju in na Kozjanskem, je bilo tukaj veliko osvobojeno ozemlje. Delovale so šole, pošta, vzpostavila se je oblast.

Imate v spominu kakšno legendarno zgodbo iz partizanskih časov?

Ko sem bil konec avgusta 1944 poslan domov po svojo novo harmoniko, se v brigado nisem več vrnil. Postal sem terenski aktivist, vključen v okrajni odbor za mesto Celje. Oblikovala se je namreč skupina ljudi za delovanje na tem območju. Iskali smo zveze s Celjem, z različnimi organizacijami in ustanovami, ki so nam lahko pri oskrbi partizanov kako pomagale (hrana, sanitetni material, oblačila, čevlji ...). Najpomembnejša akcija je bila vsekakor Stari pisker decembra 1944.

Za preživetje partizanskih enot v gozdovih ste morali po kmetijah izvajati tudi obvezne odvzeme. Kaj ste odvezemali in kakšen je bil odnos kmetov do partizanov ob odvzemih?

Kar se odvzemov tiče, bi morali govoriti o dveh obdobjih. Prva faza so bili odvzemi v letih 1941, 1942 in začetek 1943. Takrat so kmetom izdajali potrdila, s katerimi bi jih po vojni poplačali. V času do konca vojne ne moremo govoriti o prisilnih odvzemih. Jaz konkretno sem moral samo enkrat prepričljivo nastopiti na Lopati pri dveh starejših ženskah, da sem dobil teleta. Napisal sem tudi potrdilo in po koncu vojne je ena izmed teh dveh žensk prišla prva na komando mesta, me poiskala in zahtevala plačilo za teleta. Bilo nas je res veliko, zato nismo mogli ostati dalj časa pri enem kmetu, ker so nam bili Nemci na sledi. Nemci so tudi potrebovali oskrbo in so zato tudi oni odvezemali.

Na Lopati je bila nemška trgovina. Mi smo zvedeli, kdaj bo trgovina založena in smo jo isto noč oplenili. Blago smo skrivali na kmetijah, na kozolce na travnikih, tako da tudi kmetje niso vedno vedeli zanj. Naj navedem primer revne družine s štirimi majhnimi otroki, ki smo jih mi oskrbovali, tako da za časa vojne niso čutili pomanjkanja.

Prisilnih odvzemov, mislim, da ni bilo. V bližino mest brigade niso prihajale, so pa imele svoje intendante, ki so točno vedeli, kam se morajo oglasiti, da bodo dobili informacijo, kje je možno še kaj odvzeti. Največ so proti koncu vojne dajale družine, ki so bile med vojno naklonjene Nemcem. Precej težavno je bilo zagotoviti oskrbo na tako majhnem terenu za 600 do 1200 borcev, saj so se tukaj gibale naša, Šlandrova, Gregorčičeva brigada, XIV. divizija, različni odredi.

Kmetje so za časa vojne najbolj trpeli. Ponoči smo prihajali partizani, podnevi Nemci. Nikoli niso vedeli, ali so to pravi partizani ali pravi Nemci. Kmetom po vojni, kljub potrdilom in verjetno nekaj povrnjene škode, niti približno nismo mogli vsega povrniti.

Ob napadu na Gornji Grad ste med bojem morali igrati harmoniko. Zakaj je bilo to pomembno?

To je bilo moje edino opravilo. Najtežje je bilo na ramenih nositi prtljago, spredaj pa harmoniko. Kar je bila za ostale puška, je bila zame harmonika. To je bilo namenjeno demoralizaciji sovražnika, da gredo partizani s harmoniko in violino v napad. To se je dogajalo povsod, ne samo v Gornjem Gradu. Oba z violinistom iz Slovenj Gradca, ki je bil poklicni glasbenik, sva se naučila nekaj partizanskih pesmi. Repertoar res ni bil širok, vendar Nemci niso vedeli, da sva katero pesem zaigrala že večkrat. Tako sva igrala čim glasneje v zaklonu, da naju nemško orožje ni doseglo, najina glasba pa je njih motila.

Ko se vam je harmonika pokvarila, ste odšli iz Savinjske doline peš po drugo proti domu. Kako se je bilo gibati po poti, kjer niste vedeli, kje vas lahko čaka nevarnost?

Partizanstvo je bilo odlično organizirano. Kdo koli je moral na pot, je moral samo po kurirski poti. Mene sta recimo vodila dva kurirja, ki sta me peljala nekaj časa in me potem predala drugim dvema, s katerima smo prespali na senu na nekem kozolcu. Samo onadva sta vedela, kje morata peljati. Potem je zopet sledila predaja na naslednji kurirski postaji. V času osvoboditve Zgornje Savinjske doline so bile pri partizanih ruske, ameriške misije, ki so nadrejenim poročale, kakšno je stanje. Kurirska služba je bila ena najbolj odgovornih dejavnosti za časa 2. svetovne vojne pri nas.

Na Celjskem ste opravljali nalogo aktivista OF. Kaj je bila vaša naloga?

Moja prva naloga je bila, da se povežem z znanimi ljudmi na celjskem terenu in jih pridobim za sodelovanje. Potrebno je bilo seznaniti ljudi s pomenom in delovanjem Osvobodilne fronte. V partizane je bilo potrebno pošiljati moške in ženske. Zbirati je bilo potrebno sanitetni, pisarniški material, zdravila, oblačila, živilske karte za nakup prehrabnenih izdelkov... Potrebno je bilo organizirati zatočišča za nove partizanske sile, prebežnike iz nemške vojske, ki jih je bilo potrebno s pomočjo kurirjev odpeljati v partizanske enote. V Drešnji vasi sem sodeloval pri zaplembi goveda, pri organizaciji Narodne zaščite v Tovarni emajlirane posode in Cinkarni ...

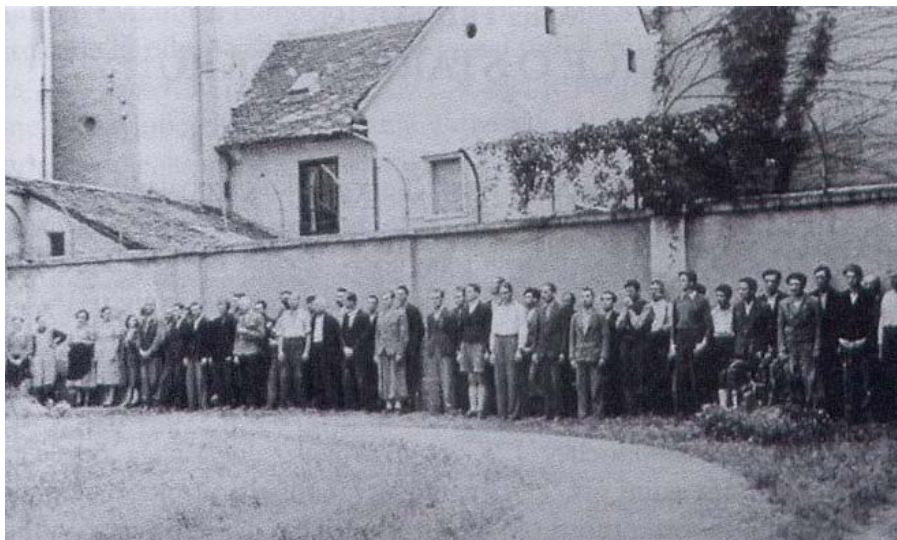
V knjigah ste napisali, da so bili najboljši obveščevalci otroci aktivistov in kmetov. Zakaj?

Nemci na otroke, stare sedem, osem let niso bili pozorni. Niso si predstavljali, da lahko prenašajo pošto, ki so jo skrili npr. v čevlje. Mi smo jim rekli »mali kurirji«. Ko sem moral organizirati kakšen sestanek z določenim krogom ljudi iz Celja, sem jih moral povabiti in sam bi jih težko obvestil. Obveščanje je bilo nujno ob nemških hajkah, informacije pa so morale prihajati v bolnišnico in druge pomembne ustanove.

4. 1. 2 Akcija Stari pisker in življenje povezano z njo

Ali nam opišete najbolj kruta dogajanja (ravnanja z zaporniki) v zaporu v Starem piskru po pričevanjih vaših prijateljev, ki so bili v njem zaprti?

Grozote, ki so jih Nemci izvajali v zaporu, so opisane v razni literaturi, precej se da razbrati iz poslovilnih pisem, ki jih hrani MNZC. Najbolj sta mi ostala v spominu dogodka dekleta iz vasi Ruše pri Arji vasi in sedemčlanske družine Dobrotinšek iz Tomaža pri Vojniku. Prvo so komaj polnoletno v zaporu pretepali do nezvesti tako, da ji je izstopilo oko iz očesne votline. Zaradi fizičnega trpinčenja je umrla. Tri fante družine Dobrotinšek so odpeljali v Stari pisker, kjer so padli pod streli ob petju pesmi »Vigred se povrne«. Dne 30. julija 1942 je tako bilo ubitih ob petju te pesmi še 67 ostalih. Najmlajši sin je uspel iz nemškega zapora Auschwitz pobegniti in je malo pred koncem vojne padel v partizanih, mati in edina hči pa sta bili ubiti v tem taborišču. Tako je cela družina izginila zaradi nemškega terorja.

Slika 14: Zaporniki pred zidom na dan streljanja 22. junija 1942 (foto: Stari pisker, resnica in laži, str. 149)

Ali ste se za sodelovanje v akciji Stari pisker odločili tudi zaradi tega, ker so 9. 12. 1944 zaprli tudi dve mladinki – aktivistki, Živko in Jelko. Ena izmed njiju je bila tudi vaša simpatija?

Na območju, kjer smo mi aktivisti delovali (Lokrovec, Ostrožno, Lopata) so Nemci zaprli nekaj partizanov, iz Šmartnega v Rožni dolini pa tudi precej mladih deklet. 9. decembra 1944 so na Ostrožnem zajeli še mladinki Božo Zelinko-Živko in Malči Kolenc-Jelko. Vedeli smo, da je v zaporu paznik domačin Ivan Grad, ki ju je ob privedbi prepoznal in jima dejal, naj ničesar ne izdaja. Sestra njegove žene je namreč kot mladinka aktivistka sodelovala s partizani. 10. ali 11. decembra 1944 sta se s partijskega sestanka pri Dramljah vračala Riko Presinger-Žarko in Gabrijela Milhar-Breda. Srečala sta partizana Bojana, ki je vedel za zapiranje v Stari pisker. Predlagal je, da bi se mogoče dalo zapor izprazniti.

Tako smo se 14. decembra 1944 zjutraj sestali pri Lebičevih v Slatini. Prisotni smo bili Dominik Lebič-Boris, Riko Presinger-Žarko, sekretar partije za celjsko okrožje Martin Klančičar-Nande in jaz. Dogovorili smo se, da se bomo sestali z Gradom. K njemu v Runtole ob Šmartinskem jezeru sva odšla jaz in Boris. Bil je pripravljen na sodelovanje, zato je prišel z nama v Slatino na sestanek. Opisal je stanje v zaporu in povedal, da nameravajo Nemci 15. decembra 1944, ob 5. uri zjutraj, na streljanje v Maribor odpeljati 80 talcev. Sklenili smo, da gremo ta večer v akcijo. Grad je nastopil službo na vratih zapora ob 2. uri zjutraj, naša naloga je bila prebiti se do te ure do zapora. Vse je delovalo, kot bi bilo do potankosti načrtovano, akcija se je izšla.

Slika 15: Streljanje talc in shranjevanje trupel v lesene zaboje (foto: Stari pisker, str. 20)

Ali nam lahko opišete občutke, ki ste jih doživljali ob korakanju v skupini proti Staremu piskru, glede na to, da je v Celju mrgolelo nemških vojakov?

Večinoma smo molčali in težko je reči, kakšne misli so nam rojile po glavi. Edine besede, ki se jih spomnim, je bilo vprašanje Presingerja Gabru, ali je zaskrbljen zaradi otrok. Odgovor je bil pritrdilen. Do Lopate smo šli neorganizirano v skupini. Od manjšega mostička v bližini današnje hitre ceste sem vodenje prevzel jaz, ker sem poznal teren. Do Glazije smo prišli od 22. do 22.30. Skrili smo se v zavetje divjih kostanjev, saj smo imeli še več kot tri ure časa. Ker smo bili še mladi, o strahu nismo veliko razmišljali, jaz sem celo naslonjen na korenino drevesa zaspal. Na pot smo krenili 10 minut pred 2. uro zjutraj. Pred današnjo ekonomsko srednjo šolo smo šli 15 do 20 metrov mimo nemškega stražarja, ki nas je videl, ampak se je obrnil in se sprehodil naprej. Bil je vaje patrulj, vse skupaj pa je izgledalo tako, kot da nas peljejo v zapor. Razporedili smo se tako, da sta dva v nemških uniformah spredaj in eden zadaj, peljali tri ujetnike, ki smo imeli za vsak slučaj pod pelerinami orožje.

Kako vam je uspelo organizirati akcijo brez vedenja vam nadrejene OF?

Odločitev je bila sprejeta na hitro, zato nismo mogli obvestiti nikogar tako na hitro. Od 11.30 do takrat, ko je akcija stekla, je poteklo samo 15 ur. V to nas je prisililo tudi stanje v zaporu in to, da je bil tudi paznik Grad takoj pripravljen sodelovati.

Zaradi tega ste verjetno imeli toliko težav s priznanjem zaslug za osvoboditev zapornikov iz Starega piskra, ker si je zasluge lastila tudi OF?

Dne 17. decembra 1944 smo se sestali z okrajno sekretarko KPS Milico Gabrovec-Lenko, ki se je zadrževala v okolici Dramelj. Ona je hotela kasneje zasluge in iniciativo za akcijo pripisati sebi, v kar pa osvoboditelji nismo pristali. Od takrat nismo bili več v dobrih odnosih. Kljub temu sem bil tudi jaz nevede sprejet in vključen v KPS, kajti štirje udeleženci (razen mene in Gabra) so bili člani partije že pred akcijo.

Obešanje 100 Slovencev na Frankolovem 12. februarja 1945 so nekateri pripisovali tudi osvoboditvi zapornikov iz Starega piskra. Zakaj ni tako?

Dva upokojena veterinarja (Kovač, Črnej) sta v tedniku Demokracija leta 2004 objavljala neresnice o izpustitvi talcev iz Starega piskra in obešanju 100 žrtev na Frankolovem. Razlagala sta, da so aktivisti s področij Konjice, Frankolovo in Zreče nalašč napadli kolono, v kateri je bil visoki nemški častnik Anton Dorfmeister in s tem prizadejali smrt obešenim.

Črnej je pisal, da izpuščeni iz Starega piskra niso hoteli slediti nam-komunistom in se jih je vrnilo v zapor 85. Nemci so po akciji v svojem dokumentu zapisali, da je bilo izpuščenih 127 talcev, da so jih ponovno ujeli 35, torej jih je manjkalo 92.

Resnica je drugačna. 2. februarja 1945 je drugi bataljon Bračičeve brigade postavil zasedo v soteski Tesno ob cesti Celje-Maribor. Niso vedeli, kdo se pelje v teh nemških avtomobilih. Udarili so po njih in v napadu ubili tudi Antona Dorfmeistra, deželnega svetnika in vodjo Štajerske domovinske zveze. Nemci so določili kvoto 100 žrtev, ki so jih zagotovili iz celjskega, trboveljskega in mariborskega zapora. Bili so iz celotnega slovenskega prostora in zajeti v nemških akcijah v začetku leta 1945, ko so Nemci ponovno želeli v svojo oblast osvobojeno ozemlje v Zgornji Savinjski dolini.

O resnici in lažeh pišem v svoji knjigi Stari pisker, resnica in laži.

Zadnjih osem mesecev vojne v Celju in okolici ni bilo napadov (razen na Stranica) na nemške vojake. Zakaj?

Bližal se je konec vojne. Brigadne enote so imele nalogo, da zaustavijo in razorožijo Nemce, zadržijo ujetnike na področju Slovenije. Vse se je dogajalo na Pohorju, v Dravski in Šaleški dolini, pri Dravogradu, Črni na Koroškem ... Na terenu smo mi ostali brez brigad. Za čas od septembra 1944 do konca vojne preko terena, kjer sem sodeloval jaz, niso šli niti ena brigada, bataljon, četa. Pri Stranica, ko je udarila Bračičeva brigada, je šlo za premeščanje enote s Kozjanskega na Pohorje.

Orožje ste uporabili samo dvakrat. V katerih primerih in ali ste morali v času vojne zaradi lastne obrambe koga ustreliti?

Niti slučajno. Glavno moje orožje v brigadi je bila harmonika. Na terenu sem nosil orožje, vendar sem bil v civilnih oblačilih. Lepo vojaško obleko sem dobil šele ob koncu vojne. Imeli smo nalogo, da se strogo izogibamo vsakemu konfliktu z Nemci.

Naj navedem primer. Na teren sem spremljal neko žensko iz Organizacije za zaščito naroda (OZNA), ki naj bi se sestala z nekom na Lopati. Iz bunkerja, ki smo ga imeli v bližini Slatine, sva odšla iz gozda in prišla nad cesto Ostrožno-Lopata. Tik pod nama se je dvema Nemcema pokvaril motor, ki sta ga popravljala na cesti. Imela sva priložnost, da ju ubijeva, ampak sva se skrila in nisva reagirala. Če bi ju likvidirala, bi Nemci zaprli vse domačine okrog,

nedolžne bi zaprli v Stari pisker, jih mučili za priznanje zločina. Njihova metoda je bila zastraševanje in ubijanje nedolžnih v opomin drugim.

Boj za osvoboditev vam je kot »le krojaču« prinesel visoke položaje v službi (komisije, direktorovanja, trgovska potništva), pa tudi zaporno kazen, šikaniranja, zavist. Kako so se lahko dogajala takšna nasprotja?

Milica Gabrovec-Lenka je hotela uveljaviti zasluge partije pri akciji Stari pisker, s čimer se mi osvoboditelji nismo strinjali. Njen brat je bil na Zvezi borcev do leta 1989, zato se je hotelo akcijo nekoliko potisniti v ozadje. Kadrov za višje položaje v gospodarstvu je primanjkovalo. Najprej sem bil kratek čas v stanovanjski komisiji, nato sem postal direktor gostinskih podjetij v Celju. Zajeta so bila vsa gostinska podjetja, razen kolodvorske in Evrope. Tukaj sem si nakopal težave, ker nisem hotel posoditi neki srbski brigadi večje količine jedilnega pribora in bi moral zapreti tri restavracije. Z občine so me zato »nagradili« z nenehnimi inšpekcijskimi kontrolami in celo zaporom, ker sem nabavljal cenejše blago na Hrvaškem. Ta devetmesečni zapor so mi kasneje spremenili v tri meseceboljševalnega dela.

Nekateri so res bili privilegirani, saj so si z ugodnimi krediti postavili nove hiše in jih celo opremili. Jaz sem takrat dobil 400 000 dinarjev, za kar sem si lahko kupil tri okna in vrata. Pol leta sem opravljal nalogo oskrbnika počitniškega doma v Lovranu, bil nekaj časa direktor Perutnine Ptuj, dokler se nisem moral umakniti nekomu z boljšimi priporočili. Kot trgovski potnik sem to delo opravljal do leta 1980 za Kandid Osijek in Kolinsko Ljubljana.

Od 1. novembra 1980 ste v pokoju. Ker vas poznamo kot zelo aktivnega človeka, ta pokoj verjetno ne pomeni 30 let počitka. S čim ste se in se ukvarjate, odkar ste v pokoju?

Ko so me obsodili, so me tudi izključili iz KPS. Nisem bil posebej prizadet, saj neke velike pripadnosti nisem čutil. Plačeval sem članarino, nazaj pa se nisem vključil nikoli več. 20 let sem bil predsednik Rdečega križa, nato pa sem postal predsednik Zveze borcev, kar sem še danes.

Ko sem napisal knjigo Harmonika, škarje in Stari pisker, ki jo je izdal MNZC, sem predlagal, da polovico dobička podarimo bolnišnici v Celju za aparat pri posegih na srcu. Na neki prireditvi na Svetini sem tako predal ček za 400 000 tolarjev. Pri Zvezi borcev smo ustanovili odbor, ki je zbiral denar za nov aparat. Obiskal sem vse župane na Celjskem in tako smo leta 2005 zbrali 36 milijonov tolarjev. Na koncu smo z vsemi donatorji uspeli zbrati 180 milijonov

za novi aparat, ki je začel delovati 1. aprila 2006. Pri zbiranju sredstev za CT aparat smo ravno tako uspeli zbrati 560 000 evrov.

Kaj bi za konec želeli sporočiti tistim, ki zgodovino narodnoosvobodilnega boja zavračajo kot pomemben del osvoboditve izpod okupatorja?

Najtežje vprašanje sta pripravila ravno za konec. Vsem Slovencem priporočam, naj berejo zgodovinske knjige. Še posebej je točen in pomemben članek predsednika borcev Slovenije Janeza Stanovnika, v katerem dokazuje, da si vračanje zajetih domobrancev s Koroške leta 1945 niso izmislili partizanski ali angleški oficirji, ampak da je bil to dogovor Velikih treh (Stalin, Roosevelt, Churchill) na jaltski konferenci leta 1945. Ni šlo za nikakršno kupčijo, po kateri bi ob vračanju domobrancev jugoslovanske enote zapustile Koroško. To dokazujejo dokumenti, ki so bili predstavljeni na sestanku v majhni angleški vasici Great Missenden konec leta 2010, katerega pa se vladi Velike Britanije in Slovenije nista udeležili. Prisoten je bil slovenski metropolit dr. Anton Stres in nekateri diplomati in uradniki slovenske politike. Sedaj se ustanavlja britansko-slovenska zgodovinska komisija, ki se bo ukvarjala s temi zadevami. Tako kot pravi predsednik Zveze borcev Slovenije, so bili poboji vrnjenih v nasprotju s partizanskimi zakoni.

Slovenijo so si razdelili trije okupatorji. Najtežje je bilo pod Nemci, saj je bil po moje en Nemec sposoben za tri Italijane. Pod Italijani so bile v imenu vere ustanovljene vaške straže (bela garda), iz katerih so se kasneje razvile domobranske enote. Njihova parola je bila: »V imenu Kristusovih ran, naj pogine partizan«. Danes pa hočejo pripadniki teh enot biti enakopravni partizanskim borcem. Po njihovo so bili partizani kriminalci, oni pa na pravi strani.

Če bi bilo možno in če bi zgodovinsko kolo zavrteli nazaj, katero stvar, dogodek, bi spremenili v vašem življenju?

Prav ničesar ne bi spremenil. Ne glede na to, kaj vse sem preživel, sem imel poleg raznih nevšečnosti tudi ogromno sreče. Vse sem v življenju dosegel s svojo iznajdljivostjo in srečo. Če bi se še enkrat rodil, bi bil zopet krojač, če bi se seveda še vse enkrat enako ponovilo in če bi bili isti časi.

Slika 16: Po opravljenem intervjuju (foto: Golob)

4. 1. 3 Povzetek intervjuja

Mladost najinega intervjuvanca je bila težja od najine zaradi pomanjkanja, lepša pa zaradi manjše obremenjenosti in več svobode. G. Grobelnik se je izučil za krojača in poklic opravljal do vpoklica na služenje v staro jugoslovansko vojsko. Ker odpora ob napadu na Jugoslavijo in Slovenijo ni bilo, se je odpravil domov. Zaradi pomanjkanja potreb po zaposlovanju na Slovenskem in zaradi začetkov nemškega terorja, je svoj poklic opravljal v Avstriji. Tam se je zgodil vpoklic v nemško vojsko. Poklic in harmonika sta ga reševala, da ni odšel na fronto.

Ko se je partizansko gibanje na Slovenskem že precej razmahnilo, je junija 1944 prebegnil v partizanske enote na Pohorje. V raznih akcijah je slabe tri mesece sodeloval na področju od Pohorja, Zgornje Savinjske doline, do Zasavja. Orožja ni nosil, njegovo orožje je bila harmonika. Sovražnikove vrste je dosegla s svojim zvokom in s tem dvigala moralo partizanom, sovražnikovi streli pa g. Grobelnika na srečo niso nikoli dosegli.

Kot aktivist na terenu je v 2. polovici leta 1944 skrbel za pošiljanje ljudi v partizane, zbiranje hrane in potrebnega materiala za vojsko. Prisilnih odvzemov je bilo v času vojne malo. Kmetje so v času vojne najbolj trpeli, saj so morali ustreči tako partizanom, kot okupatorju.

Grozote, ki jih je okupator zakrivil v zaporu Stari pisker in zapiranja zavednih ljudi, so spodbudile skupino šestih fantov, da so se odločili za akcijo osvoboditve zapornikov konec leta 1944. Načrtovana je bila le dan pred izvedbo, v noči iz 14. na 15. december 1944. Na nenaden poskus jih je prepričalo tudi dejstvo, da bi naslednje jutro na streljanje v mariborske zapore Nemci peljali 80 zapornikov. Pohod iz Slatine in izvedba akcije v Celju sta bila uspešna, izpuščenih je bilo 127 zapornikov.

Slika 17: Osvoboditelji kmalu po osvoboditvi (foto: Harmonika, škarje in Stari pisker, str. 116)

Obešanje talcev na Frankolovem, 12. februarja 1945, ni bilo povezano z akcijo Stari pisker. Vzrok je bil uboj nemškega visokega oficirja Antona Dorfmeistra 2. februarja 1945, ko je s kolono vozil mimo partizanske zasede. Sicer v okolici Celja zadnjih nekaj mesecev ni bilo partizanskih diverzij in sabotaž, saj so se partizanske enote redko približale mestu. Povračilni ukrepi bi ob izvedbi teh, pripeljali do nepotrebnih žrtev med nedolžnim civilnim prebivalstvom.

Akciji Stari pisker se ni posvečalo posebne pozornosti, ker nista bili neposredno udeleženi Osvobodilna fronta in Zveza komunistov Slovenije. Pri Zvezi borcev je po vojni deloval tudi brat partijske sekretarke odgovorne za celjski teren, ki ji osvoboditelji niso želeli priznati zaslug za izvedbo akcije. Posledica tega so bile tudi nevšečnosti, ki niso bile za g. Grobelnika v povojnem času slučajne. Nekaj pa je vendarle bilo tudi privilegijev. To so bile službe na visokih položajih (direktor gostinskih podjetij v Celju in Perutnini Ptuj, trgovska zastopništva). 20 let je g. Grobelnik opravljal predsedovanje Rdečemu križu v Medlogu, sedaj je predsednik zveze borcev krajevne organizacije Medlog. Velik pomen ima tudi njegova humanitarna dejavnost, s katero je Splošna bolnišnica Celje prejela veliko dragocenih

finančnih sredstev. Za akcijo Stari pisker je prejel zase in soudeležene veliko priznanj, najpomembnejše je zlati grb Republike Slovenije.

Slovenci se moramo seznaniti o preteklosti iz zgodovinske literature, da bi lažje razumeli zgodovinsko resnico o dogajanjih med 2. svetovno vojno. Partizanski boj se kdaj v današnjih časih obravnava kot zločinsko dejanje, kot nepotreben upor proti okupatorju. Nepravilnosti so se vsekakor dogajale. Najbolj bode v oči poboj domobrancev in ostalih zajetih na avstrijskem Koroškem leta 1945. Odločitev za njihovo vrnitev so sprejeli Veliki trije na konferenci na polotoku Krimu (Jalta). Če bi se čas lahko povrnil in če bi se enake okoliščine ponovile še enkrat, g. Grobelnik v svojem življenju ne bi ničesar spremenil.

4. 2 INTERVJU S TONETOM KREGARJEM

4. 2. 1 Življenje med vojno v Celju in odmevi na akcijo Stari pisker

Pred 2. svetovno vojno je v Celju živel veliko Nemcev. Nemci so ob kapitulaciji Jugoslavije zelo hitro prevzeli oblast tudi v Celju. Ali je k temu pripomogla tudi njihova številčnost v mestu?

To da so Nemci v Celju hitro prevzeli oblast, ni bila posledica nemške manjšine v Celju, ampak posledica okupacije, pri kateri pa so v veliki meri sodelovali domači Nemci (leta 1921 manj kot 900, leta 1931 manj kot 500 Nemcev). Le ti so bili zelo močni, še posebej gospodarsko in politično. 5-6 % prebivalstva je obvladovalo precejšnji delež kapitala. To so bili industrialci, predvsem pa trgovci.

Kakšno vlogo so odigrala mesta, konkretno Celje, v času 2. svetovne vojne?

Na območju, ki so ga okupirali Nemci, pretirano velikih mest ni bilo. Največja, kot so Maribor, Celje, Ptuj, Brežice, so bila sedeži upravnih enot – okrožij. Celje je bilo daleč največja upravna enota na Spodnjem Štajerskem. V mestu je bila skoncentrirana tudi vsa politična oblast. Tu je bil sedež vodje celjskega okrožja Antona Dorfmeistra, ki je bil deželni svetnik in vodja okrožnega Heimatbunda (Domovinske zveze), sedež policijskega varnostnega organa, sedež vseh okupacijskih služb. Pomembna je bila tudi vloga v vojnem gospodarstvu, precej tovarn se je preusmerilo za vojne potrebe. Westnova tovarna emajlirane posode je začela izdelovati vojaško opremo in dele za vojaška letala. Celje je imelo tudi logistično vlogo, imelo je pomemben sistem bolnišnic in šolstva, poleg tega je bil cel okupacijski organ skoncentriran v mestih. Mesta so imela tudi večje število prebivalcev, zato se je tudi odporiško gibanje razvilo v mestih. Lažje je bilo organizirati mrežo Osvobodilne fronte, veliko število delavskega prebivalstva je bilo že pred vojno organizirano v levičarskih komunističnih skupinah, te pa so se postavile na čelo osvobodilnega boja.

Ena izmed pomembnih postojank nemškega terorja in ustrahovanja v mestu je bil zapor Stari pisker. Skozenj je šlo med 2. svetovno vojno 16 000 zapornikov. Kako ocenjujete akcijo v decembru 1944, ko je šest aktivistov OF izvedlo osvoboditev zapornikov?

V obstoječe zapore so zapirali člane osvobodilnega odpora in njihove svojce ter ljudi, ki so jih kot povračilo za neke partizanske akcije tudi streljali in obešali. Številka zapornikov (16

000) ni čisto natančna, saj se o njej ugiba, vprašanje pa je tudi, ali so bili zaporniki odpeljani v taborišča, izpuščeni ali ustreljeni kot talci. Svetel trenutek je bila osvoboditev zapornikov. Šlo je za spontano, improvizirano akcijo odporniškega gibanja, ki pa je dobro uspela, brez enega samega strela. V veliki meri je šlo tudi za srečo.

Nekaj pomislekov in različnih interpretacij je bilo o tej uspešno izvedeni akciji (Kovač, Črnej). Kakšno je vaše osebno mnenje o resničnosti zgodbe?

Izhajati moram iz virov, dokumentov in pričevanj ljudi, ki so bili udeleženi, in ugotovitev umestiti na podlagi znanja, zgodovinskega razmišljanja in zdravega razuma. Potem ko smo si ogledali vse razpoložljive vire, sem globoko prepričan, da tej akciji ne moremo nikakor oporekati. Ker živimo v demokratični družbi, ima vsak pravico do svobodnega govora in izreči svoje mnenje. Problem teh ugovorov je, da niso podkrepljeni z ničemer oprijemljivim. Pravica do takšnega pogleda na preteklost se meša z diskreditacijo in škodoželjnostjo do drugih ljudi. Vprašanje je, ali si lahko to dovolimo, absolutno pa se mi zdi neokusno. Trditve teh dveh gospodov (Kovača in Črneja) pa so precej sprte z zgodovinskimi dejstvi. Ti očitki ne temeljijo na ničemer oprijemljivem. Za tolmačenje razlage še vedno jemljem nemški dokument, ki je nastal ob tej akciji. Nemci niso imeli razloga, da bi v svojo škodo ponarejali dokumente. Dokumenti pa precej točno opisujejo izvedbo akcije in razlage pričujočih se ujemajo z dokumenti. Zarote (tudi gestapovska) ne vzdržijo nobenih dejstev in so rezultat špekulacij, s čimer pa si zgodovina ne more kaj dosti pomagati. Lahko imamo različne poglede na določeno situacijo, pri teh dogodkih pa je treba upoštevati samo zgodovinske vire.

Ali obstajajo kakšni dokazi o resničnosti ali neresničnosti te zgodbe?

Ta uradna teorija je podkrepljena na historičnih dejstvih (dokumentih) in pričevanjih. Poskusi načrtnega odvzema veljave temu dogodku pa izhajajo iz špekulacij (nekdo je nekemu nekaj rekel) in nepreverljivih dejstev, zato si zgodovinarji s tem ne moremo nič pomagati.

Zakaj osvoboditelji po vojni in v času naše države Slovenije niso bili deležni posebne slave ali čašчени kot junaki? Edini preživeli je namreč s strani predsednika države, dr.

Janeza Drnovška, šele leta 2004 (ob 60-letnici akcije Stari pisker) prejel v imenu osvoboditeljev visoko državno priznanje zlati grb Republike Slovenije?

Kritiki o spornosti te akcije se naslanjajo na ustni vir nekoga, ki je bil v tem času na vrhu politične nomenklature znotraj osvobodilnega gibanja. Osvoboditelji so se za to akcijo

odločili na podlagi lastne iniciative, za njimi ni stala partijska hierarhija, zato so bili po vojni zamolčani, po njihovem lastnem prepričanju zapostavljeni. Kritiki, ki drugače razlagajo to akcijo, se sklicujejo ravno na tiste, ki so hoteli primakniti svoj lonček k tej akciji (si pripisati zasluge). Ker jim ni uspelo, akciji niso posvečali takšne pozornosti, kot bi si jo zaslužila. Kot zgodovinar moraš izhajati iz zdrave pameti. Človek dobi občutek, da so kritike »iz trte izvite«.

Krogla in medalja redko zadeneta prave prsi, saj v akciji niso sodelovali ljudje, ki so bili na visokih političnih položajih. Zaradi teh dejstev se je akciji posvečalo premalo pozornosti, zaslužila si je več.

Spremembe v političnem življenju so se začele pojavljati ob koncu 80-ih in v 90-ih letih 20. stoletja. Povzročile so zamenjavo garniture tudi v Zvezi borcev. Nekatere kategorije NOB so takrat prišle v ospredje in so se začele odpirati (taboriščniki, ukradeni otroci). Ko je prišlo do ustanovitve nove države, se je takratno politično vodstvo osvoboditeljem Starega piskra primerno oddolžilo. To je zopet zmotilo ljudi, ki prej niso želeli, da se o teh stvareh govori na veliko.

Zakaj menite, da nas predvsem politika, po 65 letih od konca 2. svetovne vojne, še vedno razdvaja in skuša vsaka stran (levica, desnica) po svoje prikrojiti zgodovino?

Žal je res tako. Verjetno je aktualna politika prepričana, da z nekim monopolom oziroma nadzorom nad preteklostjo lahko utemeljuje, krepi in argumentira svojo vlogo, s tem pa tudi prihodnost. Pravega odgovora ni. Verjetno iz politične praktičnosti, kar pa ni dobro. O preteklosti se moramo pogovarjati, imeti različne poglede, zaželeno pa je, da ti pogledi bazirajo na nekih dejstvih, preverljivih stvareh, legitimno pa lahko imamo različne poglede. Eno samo resnico je težko najti. Obstaja nekaj legitimnih pogledov na določena dogajanja.

Politika izkorišča zgodovino in preteklost pogosto zato, da bi pozornost volivcev in državljanov odvrčala od tekočih dogodkov in problemov, kar je neproduktivno. K preteklosti se je treba vračati, jo razčiščevati in se o njej pogovarjati, da se ne bi v negativnih stvareh ponovno ponovila. Debate o zgodovini na Slovenskem je v javnem prostoru absolutno preveč, ne trdim pa, da morajo o zgodovini soditi izključno zgodovinarji. Tako menim tudi kot državljan.

Kakšen se vam zdi odnos današnje mladine do narodnoosvobodilnega boja v 2. svetovni vojni? Kakšen je vaš odnos do njega?

Ne vem, na kakšen način se v osnovnih šolah govori o zgodovini NOB. Velika večina učencev in državljanov ima precej podoben pogled na preteklost. Večinsko mnenje je, da je NOB pozitivna, svetla točka naše zgodovine. Po vseh teh letih od konca 2. svetovne vojne je nesmiselno etiketiranje udeležencev vojne na »črne in bele«. Slovenski zgodovinarji ocenjujemo NOB kot prelomno dejanje naše zgodovine, kajti upor se je razvil v posebnih pogojih, pod okupacijo slovenskega ozemlja. Konkretno na Štajerskem smo bili Slovenci tik pred narodnim izginotjem.

V tej luči je bilo pozitivno dejanje v vseh vidikih. Šlo je za narodno obrambo, upor proti okupatorju, kar je v vsej preteklosti v vseh kulturah, vselej pozitivno. Normalno pa je dodati, da je znotraj tega boja potekala tudi socialistična revolucija. Boj se je prepletal z bojem in željo po spremembi družbenega sistema. Znotraj NOB je prišlo tudi do precejšnjih napak.

Vsaka vojna je, kot pravijo, trda in težka. Za njo ostane tudi veliko nedolžnih žrtev. Generalno gledano pa je NOB ena najsvetlejših obdobij naše zgodovine, na katero moramo biti zelo ponosni. Na ta način tudi večina pedagogov predava zgodovino.

Kakšna je vaša ocena upravičenosti akcije na Stranicaх februarja 1945, ko je bilo kot posledica napada na nemškega častnika Antona Dorfmeistra obešenih 100 talcev?

Upor je bil potreben, smiseln. Po tej logiki se Hitlerju ne bi uprli niti Angleži, Francozi, Američani. Tako razmišljati bi bilo utopično, češ če se bomo uprli, bodo smrtne žrtve. To bi pomenilo popuščanje zlu. Akcije, ki niso imele nekega efekta, niso bile smiselne, saj so bili povračilni ukrepi okupatorja neprimerljivo višji. Narod ima pravico, da se upre in reši pred izginotjem. To ni sporno, je pa vprašanje taktike. Žrtve so bile, začelo se je z okupacijo, upor pa je bil posledica okupacije.

4. 2. 2 Povzetek intervjuja

Ob okupaciji Celja so v mestu živeči Nemci sodelovali, saj so bili gospodarsko in politično precej močni. Večja mesta so bila v času okupacije sedeži upravnih enot, v njih je bila skoncentrirana politična oblast. Tako je bil v Celju sedež vodje okrožja Antona Dorfmeistra,

policijskega varnostnega organa, okupacijskih služb. Tovarne so služile vojnemu gospodarstvu.

Akcija Stari pisker je bila svetel trenutek v zgodovini medvojnih celjskih zaporov, ki je z nekaj sreče uspela zaradi hrabrosti akterjev. Izhajajoč iz zgodovinskih virov, ki jih Nemci ne bi prirejali sebi v škodo, po strokovni plati, zgodovinskem razmišljanju in razumu, se akciji ne da oporekati. Ugovori nimajo nobenih strokovnih podlag. Ker za osvoboditelji ni stala partijska hierarhija, je akcija bila zamolčana. Ljudem, ki so bili v tej hierarhiji po vojni na visokih političnih položajih, ni bil pristavljen lonček zaslug. Šele ko so se zamenjale garniture v Zvezi borcev Slovenije in ob ustanovitvi lastne države, so se osvoboditeljem zasluge priznale.

Slovenska politika razdvaja in izkorišča narod, saj skuša imeti nadzor nad preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo. Različni pogledi so v demokraciji zaželeni, vendar morajo temeljiti na dejstvih in zgodovinskih dokazih.

Narodnoosvobodilni boj je bil pozitivna točka v zgodovini slovenskega naroda, saj so okupatorji zasedli naše ozemlje. Skušali so nas potujčiti, kazala se je nevarnost narodnega izginotja. Ker se je v času osvoboditve izpod okupatorja izvajala tudi revolucija za prevzem oblasti po vojni, so se dogajale tudi napake, ki so se kazale v meddržavljskih spopadih. Upor proti okupatorju je bil nujen, posledica okupacije in terorja, kajti v nasprotnem primeru bi popuščali zlu.

Slika 18: Po zaključku intervjuja (foto: Golob)

4.3 ANALIZA PODATKOV ANKETE, IZVEDENE NA ULICAH CELJA

Anketo sva izvajala s pomočjo mlajših učencev od 17. do 22. 1. 2011. Z mentorjem smo se odločili, da sta v bližini naše šole najbolj obljude in dovolj veliki Prešernova in Stanetova ulica. Čas anketiranja smo prilagodili šolskim dejavnostim, zato smo anketirali po pouku od 13. ure dalje. Ljudi je bilo na ulicah precej, vsi pa seveda niso želeli sodelovati. Vzroki so bili različni, pripisujeva jih nezainteresiranosti, pomanjkanju časa, celo nevljudnosti. Izvedli smo 100 anket. Vprašanja na anketnem listu (priloga) in v obdelavi podatkov niso oštevilčena v enakem vrstnem redu.

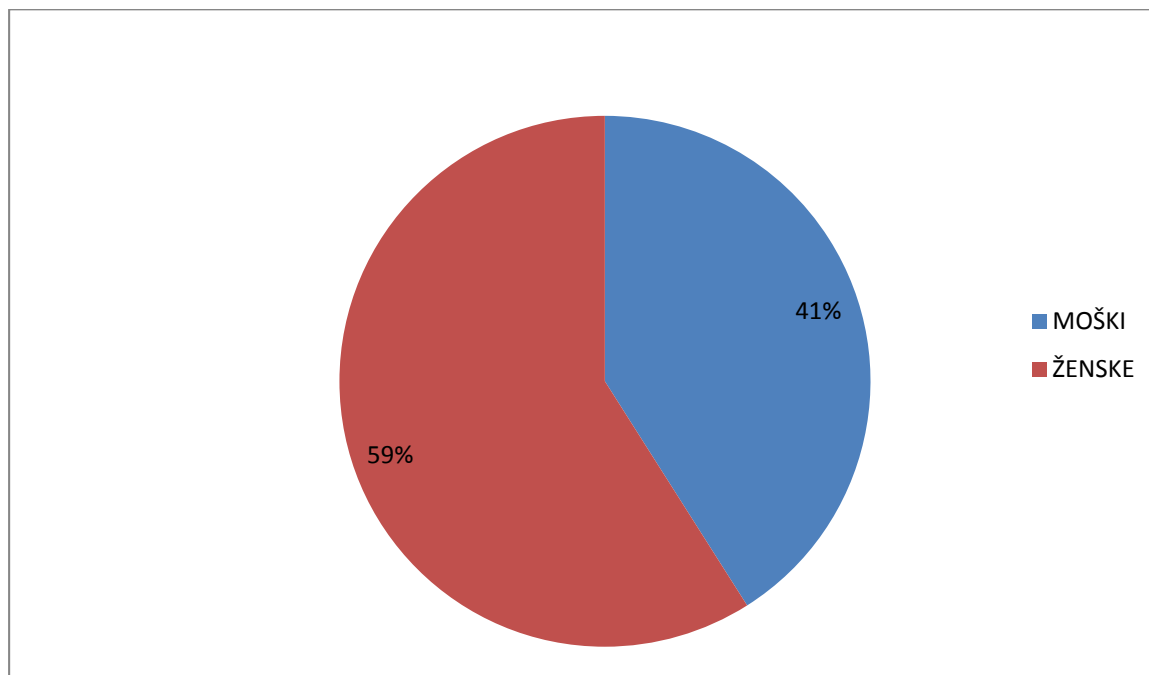
4.3.1 Spol anketirancev

Vprašanje 1: Spol M Ž

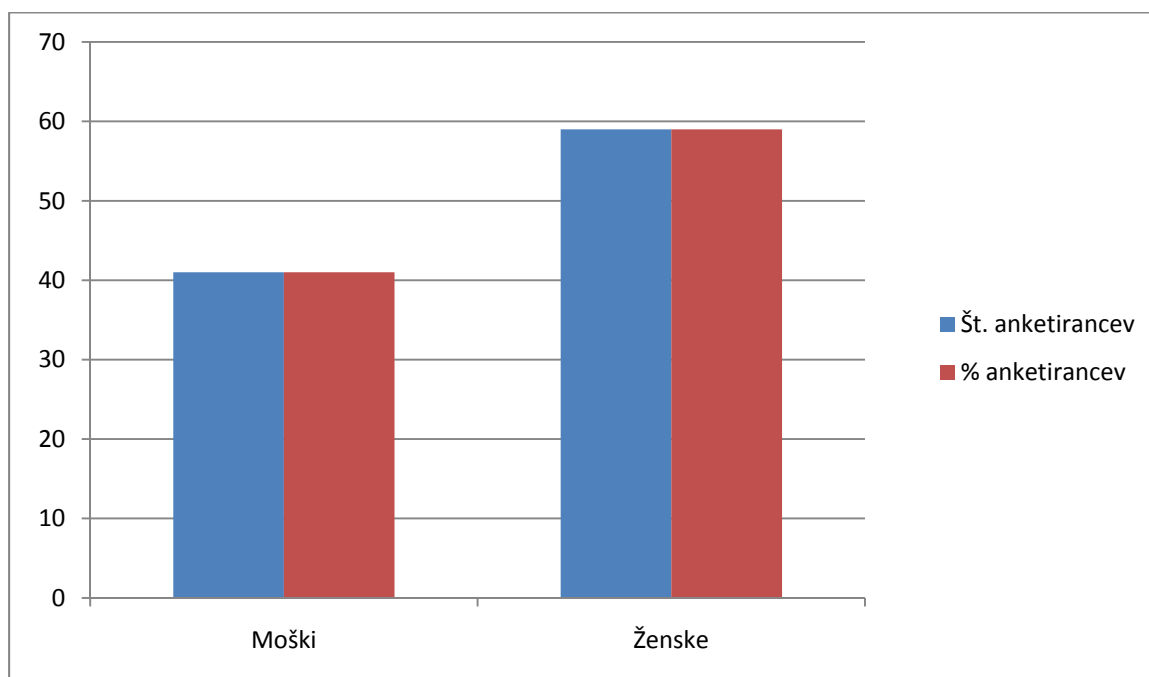
Tabela 1: Spol anketirancev

	število anketirancev	% anketirancev
MOŠKI	41	41
ŽENSKE	59	59
SKUPAJ	100	100

Graf 1: Spol anketirancev

Graf 2: Spol anketirancev

Čeprav smo želeli anketirati približno enako število anketirancev moškega in ženskega spola, je bilo anketiranih nekoliko več žensk (59 %). Vzrok je bil v prisotnosti večjega števila ženske populacije na ulicah v času anketiranja. Kot drugi vzrok večjega števila ženskih odgovorov pa ocenjujemo večjo pripravljenost in prijaznost odgovarjanja. Večje število ženskih odgovorov ni vplivalo na rezultate ankete.

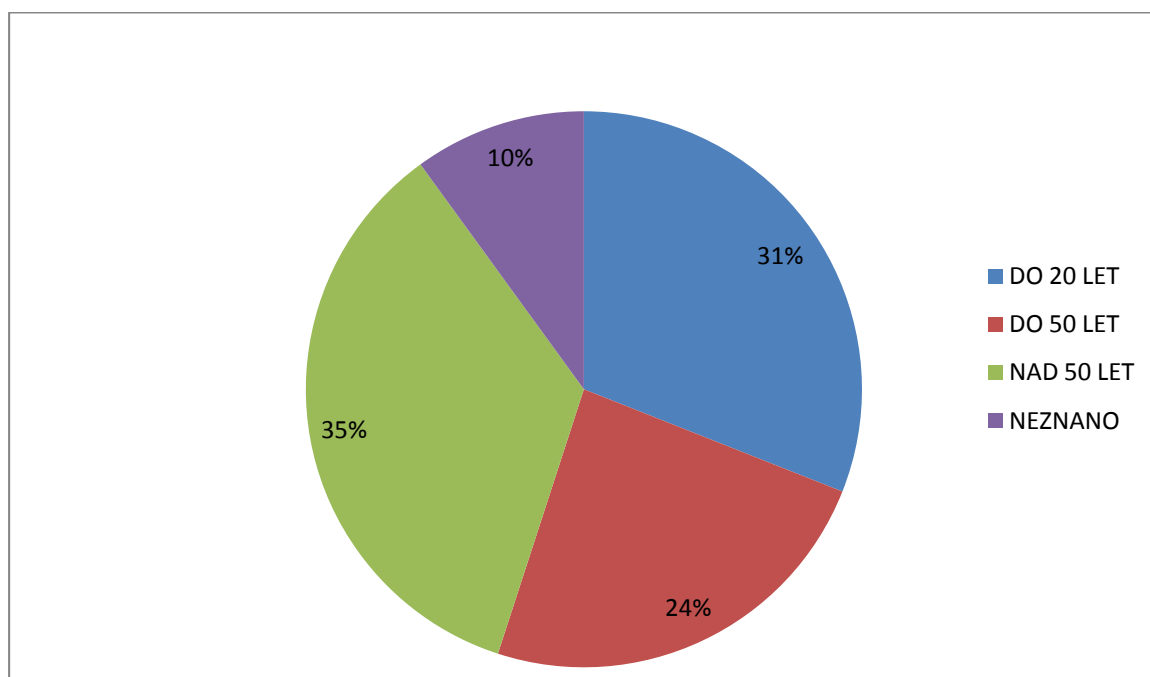
4. 3. 2 Starost anketirancev

Vprašanje 2: Starost _____ let

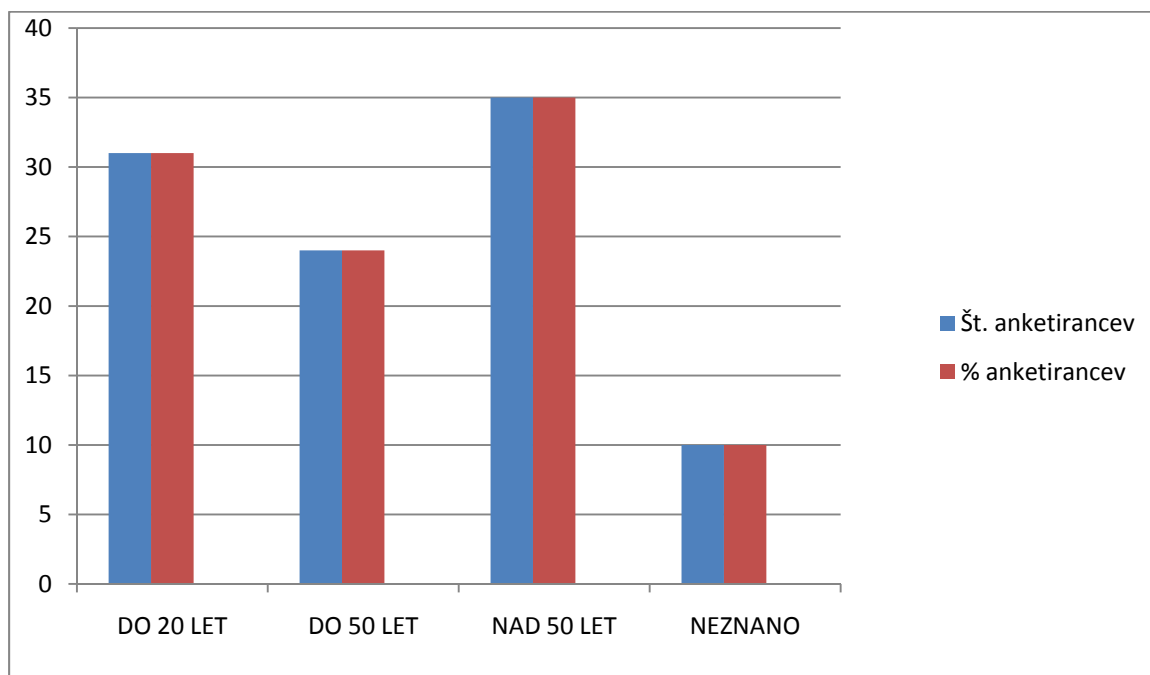
Tabela 2: Starost anketirancev

	število anketirancev	% anketirancev
DO 20 LET	31	31
DO 50 LET	24	24
NAD 50 LET	35	35
NEZNANO	10	10
SKUPAJ	100	100

Graf 3: Starost anketirancev

Graf 4: Starost anketirancev

Uporabljene so bile štiri kategorije. Največ anketirancev je bilo uvrščenih v kategorijo starosti nad 50 let (35 %), sledili so mladi do 20 let (31 %). Skupina starih med 20 in 50 let je bila zastopana s 24 %, starosti ni želelo razkriti 10 % anketiranih. Ker je naša šola v središču Celja, je bilo med starimi do 20 let tudi nekaj bivših ali sedanjih učencev šole. Prednost tega je bila, da je bilo lažje vzpostaviti stik z njimi. Nekaj težav nam je povzročila ženska, ki je

prodajala neke artikle in so jo anketiranci povezali z nami, zato smo nekaj časa težje vzpostavljali stik z mimoidočimi.

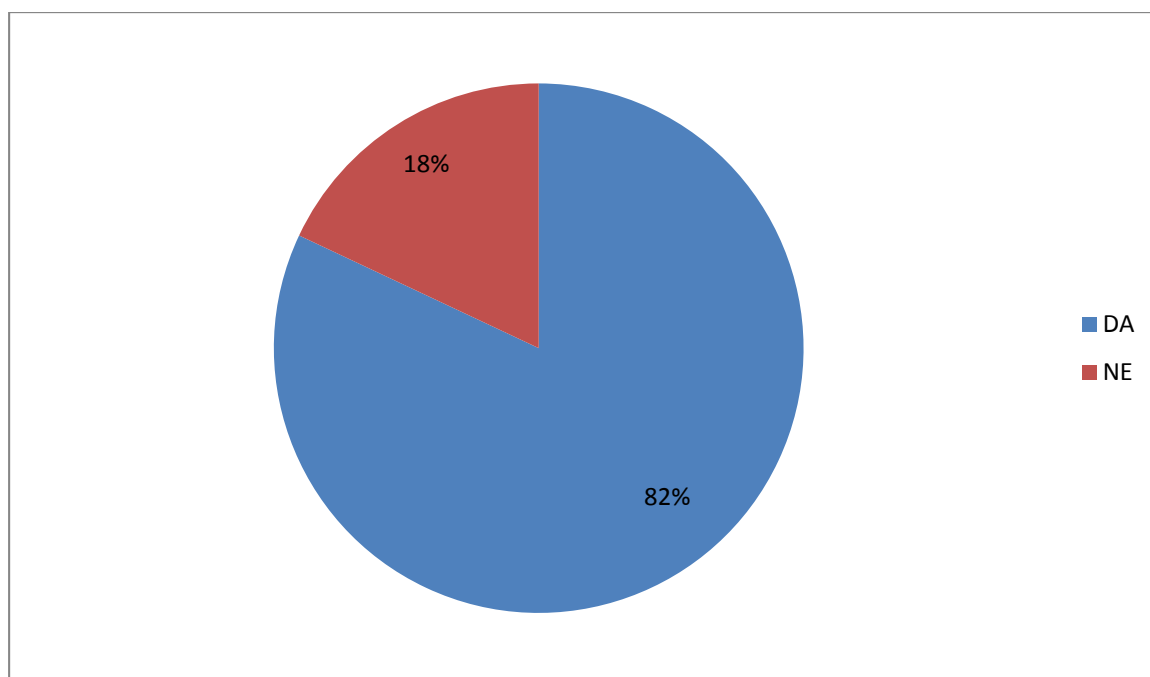
4. 3. 3 Poznavanje Starega piskra

Vprašanje 3: Ali veste, da v Celju obstaja Stari pisker?

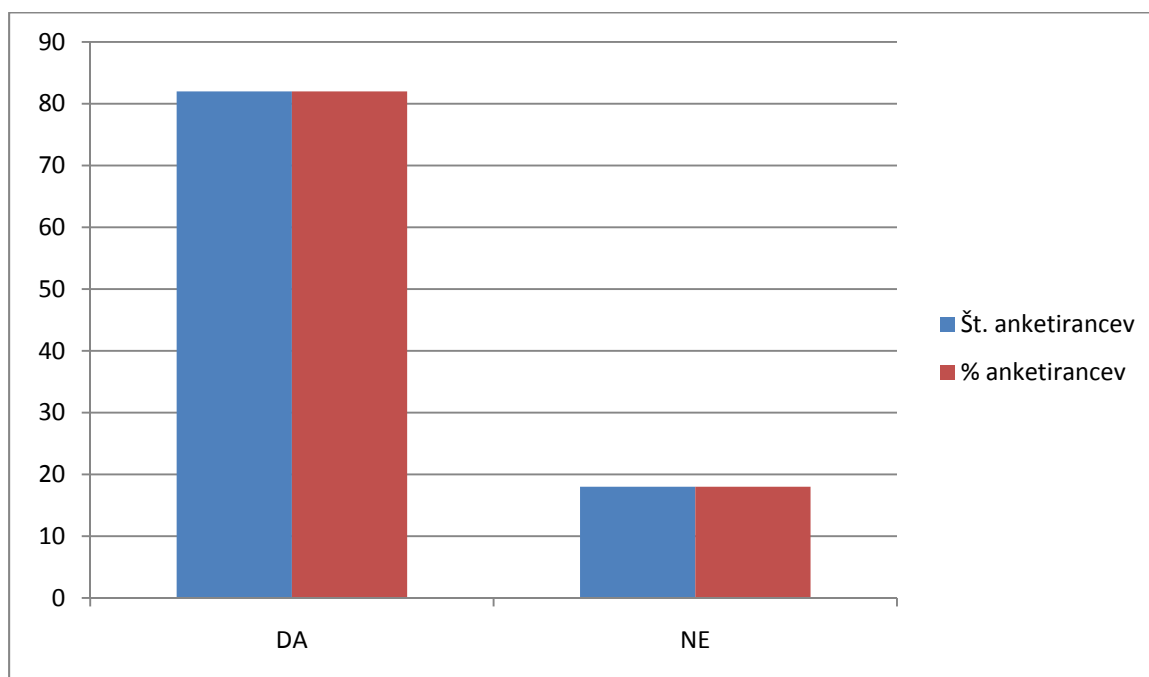
Tabela 3: Poznavanje Starega piskra

	število anketirancev	% anketirancev
DA	82	82
NE	18	18
SKUPAJ	100	100

Graf 5: Poznavanje Starega piskra

Graf 6: Poznavanje Starega piskra

82 % anketiranih je že slišalo za Stari pisker. Negativen odgovor (18 %) sva povezala s vprašanjem, kaj je Stari pisker in dobila zanimiv podatek, da je 38 % anketirancev, ki ni vedelo odgovoriti na to vprašanje, kljub temu za Stari pisker že slišalo.

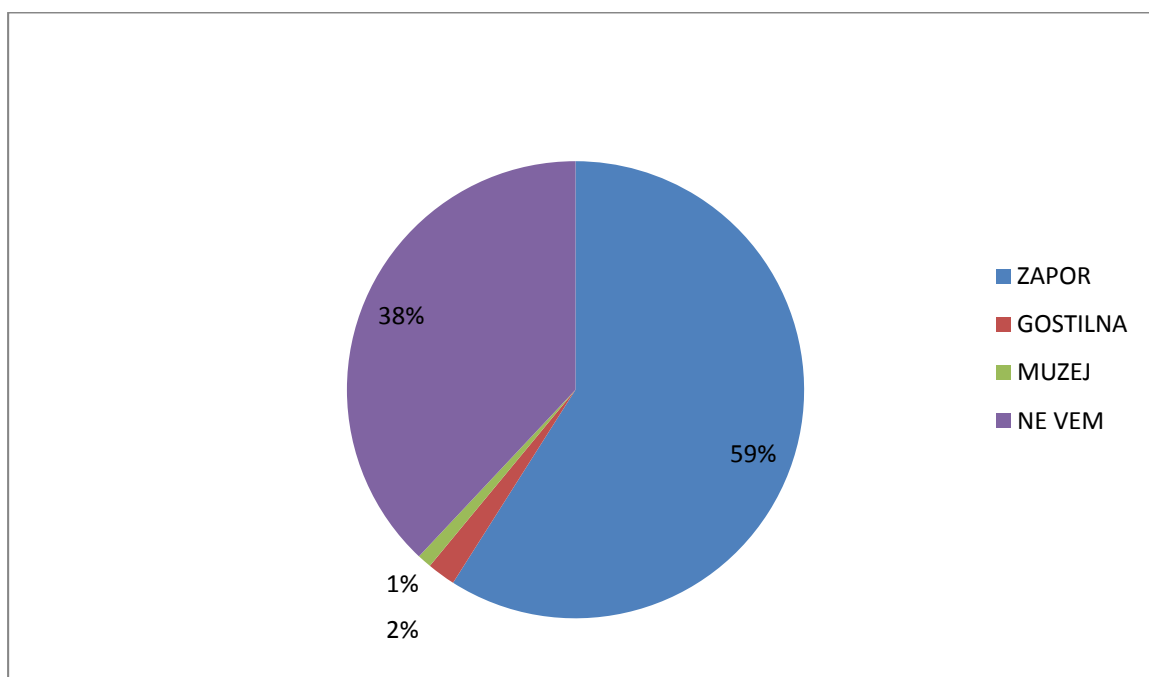
4. 3. 4 Vsebina Starega piskra

Vprašanje 4: Kaj je Stari pisker?

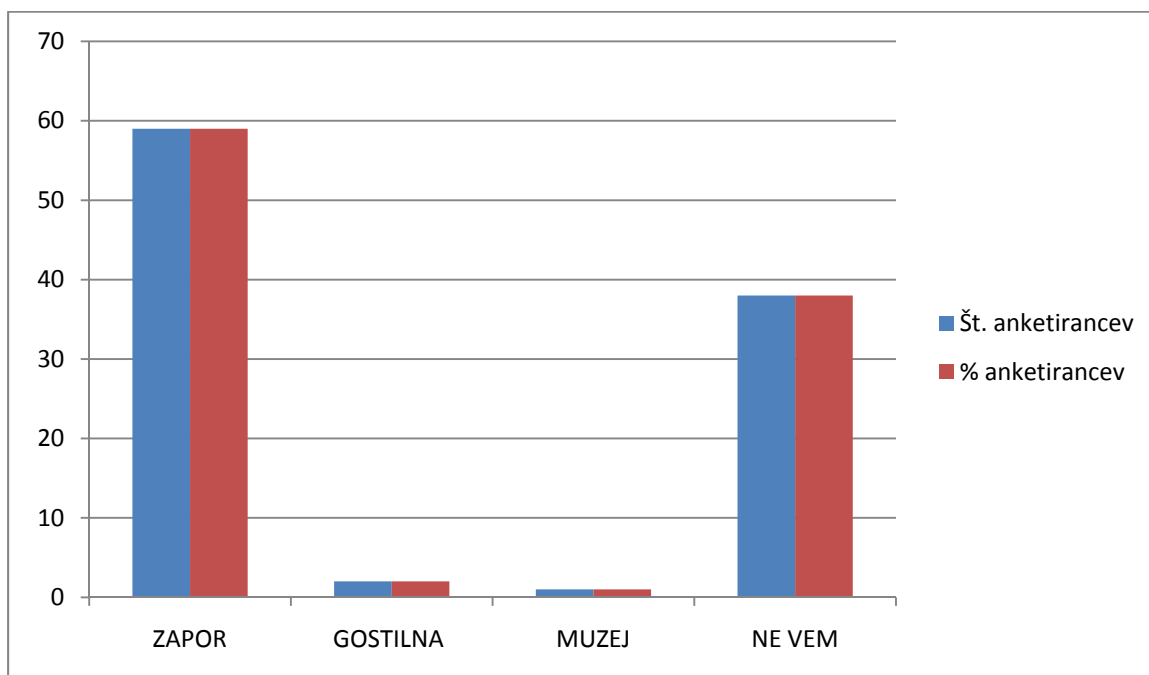
Tabela 4: Kaj je Stari pisker?

	število anketirancev	% anketirancev
ZAPOR	59	59
GOSTILNA	2	2
MUZEJ	1	1
NE VEM	38	38
SKUPAJ	100	100

Graf 7: Vsebina Starega piskra

Graf 8: Vsebina Starega piskra

Več kot polovica (59 %) anketirancev je vedela, da je danes Stari pisker zapor. Več kot tretjina (38 %) jih kljub temu, da jih samo 18 % še ni slišala za Stari pisker, ni vedela, s čim povezati pojem Starega piskra. 2 % anketiranih je ime povezala z gostilno v Savinovi ulici pri tržnici, ki danes nosi drugačno ime, v preteklosti pa misliva, da je takšno ime dejansko nosila. 1 anketiranec je Stari pisker povezal z muzejem.

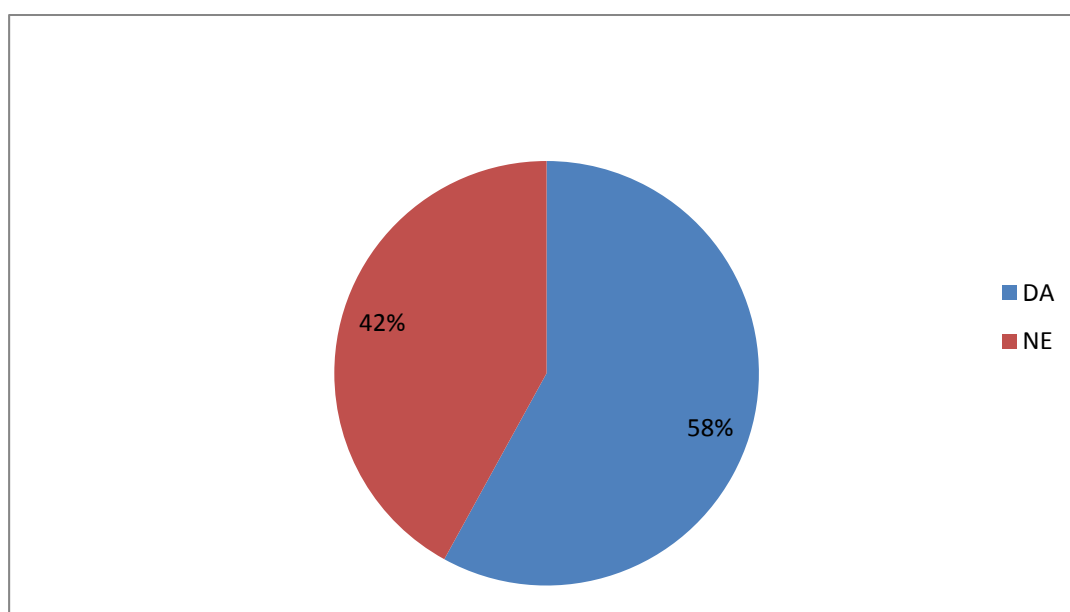
4. 3. 5 Akcija Stari pisker

Vprašanje 5: Ali ste slišali za zgodbo o Starem piskru v času NOB?

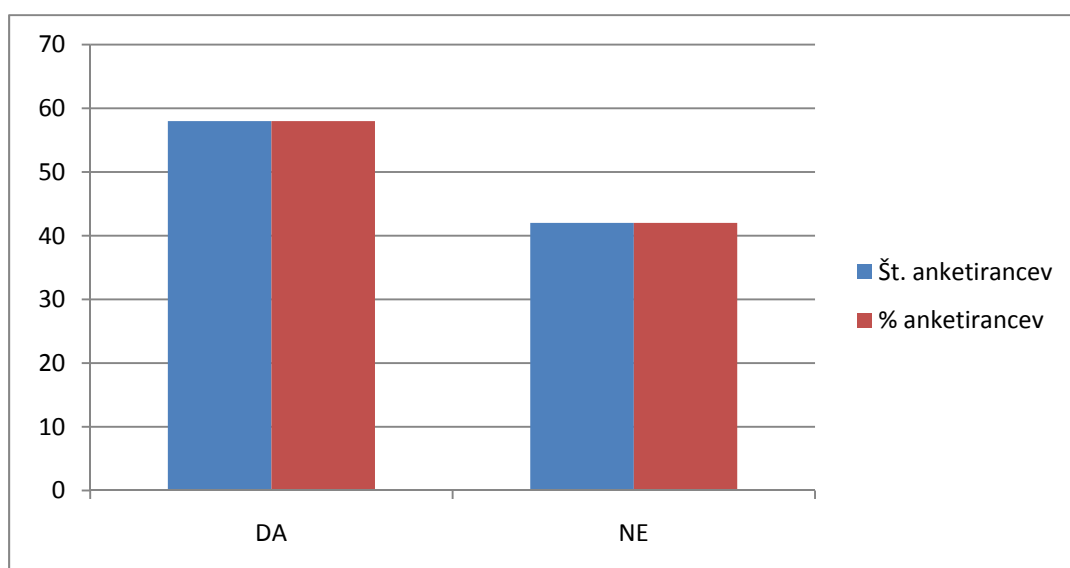
Tabela 5: Akcija Stari pisker

	število anketirancev	% anketirancev
DA	58	58
NE	42	42
SKUPAJ	100	100

Graf 9: Akcija Stari pisker

Graf 10: Akcija Stari pisker

Več kot polovica anketiranih (58 %) je že slišala za zgodbo osvobodjenja zapornikov iz Starega piskra v času med 2. svetovno vojno, 42 % še nikoli. Predvidevava, da akcijo Stari pisker iz časov 2. svetovne vojne bolje pozna generacija starejših kot mlajših anketirancev.

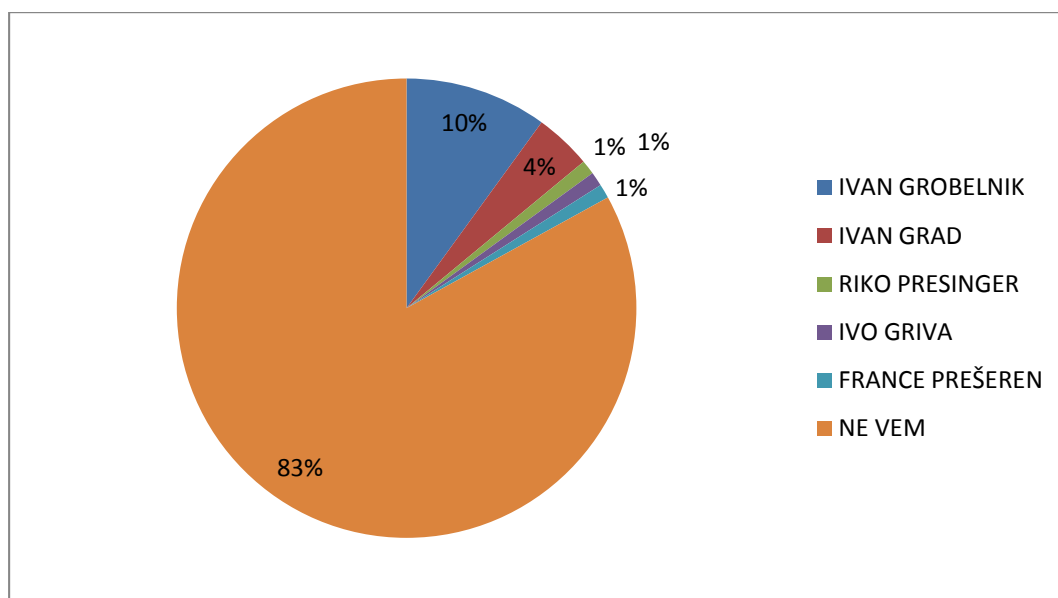
4. 3. 6 Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega Piskra

Vprašanje 6: Ali lahko navedete ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra?

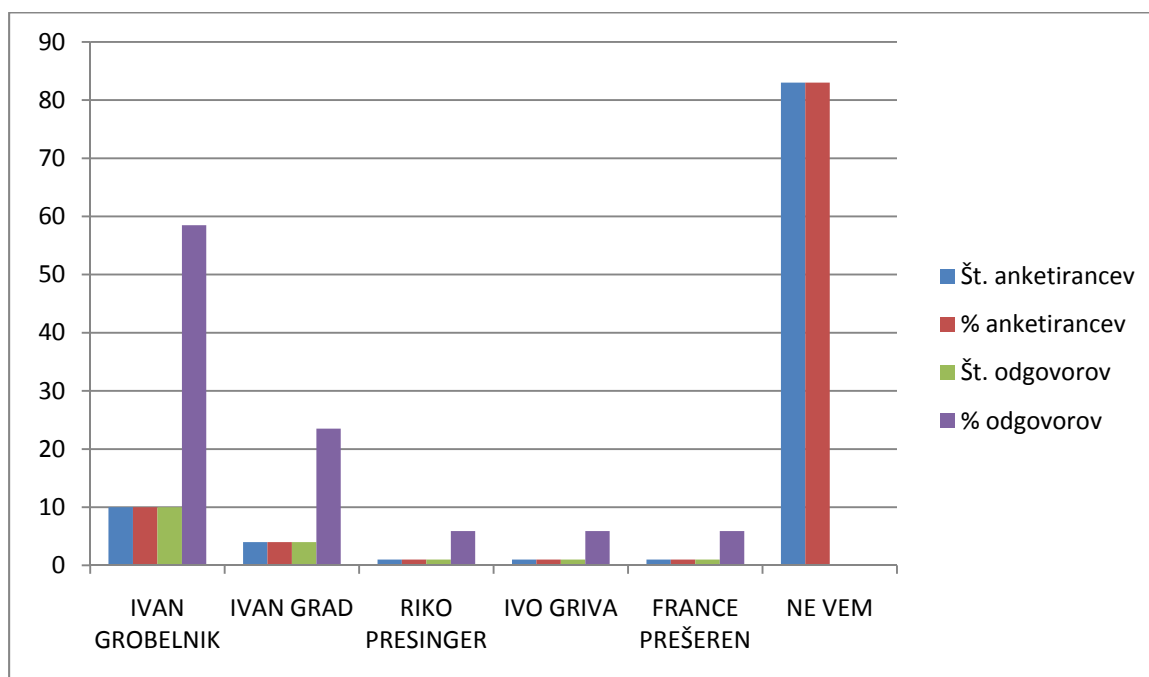
Tabela 6: Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra

	število anketirancev	% anketirancev	število odgovorov	% odgovorov	starost anketira- ncev
IVAN GROBELNIK	10	10	10	58, 8	81, 77, 72, 70, 70, 63, 63, 59, 16, 15
IVAN GRAD	4	4	4	23, 5	66, 59, 56, nn
RIKO PRESINGER	1	1	1	5, 9	90
IVO GRIVA	1	1	1	5, 9	nn
FRANCE PREŠEREN	1	1	1	5, 9	14
NE VEM	83	83	0	0	
SKUPAJ	100	100	17	100	

Graf 11: Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra

Graf 12: Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra

83 % ljudi ni priklicalo v spomin ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra. 17 anketirancev (17 %) je navedlo različna imena. Skoraj 60 % (10 anketirancev) tistih, ki so povedali ime, jih je menilo pravilno, da je to Ivan Grobelnik-Ivo. Starost teh je bila v osmih primerih nad 50 let (tabela št. 6), za dva anketiranca v starosti 15 in 16 let, ki sta prav tako pravilno odgovorila, pa veva, da sta ali pa, da sta bila učenca naše šole. Na naši šoli precej dobro poznamo akcijo Stari pisker in g. Grobelnika, saj vsako leto v 9. razredu v okviru pouka zgodovine, povabimo kot gosta tudi omenjenega gospoda.

Štirje odgovori (23, 5 % tistih, ki so povedali odgovor) se nanašajo na ime takratnega paznika v zaporu Ivana Grada. Tudi ti anketiranci so bili starejši od 50 let, ena oseba starosti ni razkrila. Po en odgovor se je nanašal na (5, 9 % povedanih odgovorov) enega izmed šestih osvoboditeljev Rika Presingerja-Žarka (starost anketiranega je 90 let), Iva Griva (anketirani se ni spomnil pravilnega priimka) in celo Franceta Prešerna, ki ga je s Starim piskrom povezala 14-letnica.

Večina odgovorov, ki sva jih prejela o edinem še živečem osvoboditelju Starega piskra Ivanu Grobelniku-Ivu, je bila izrečena s strani starejših anketirancev. Ti so se spomnili tudi dveh akterjev, ki sta bila povezana z akcijo Stari pisker (Grad, Presinger).

4. 3. 7 Resničnost zgodbe o Starem piskru

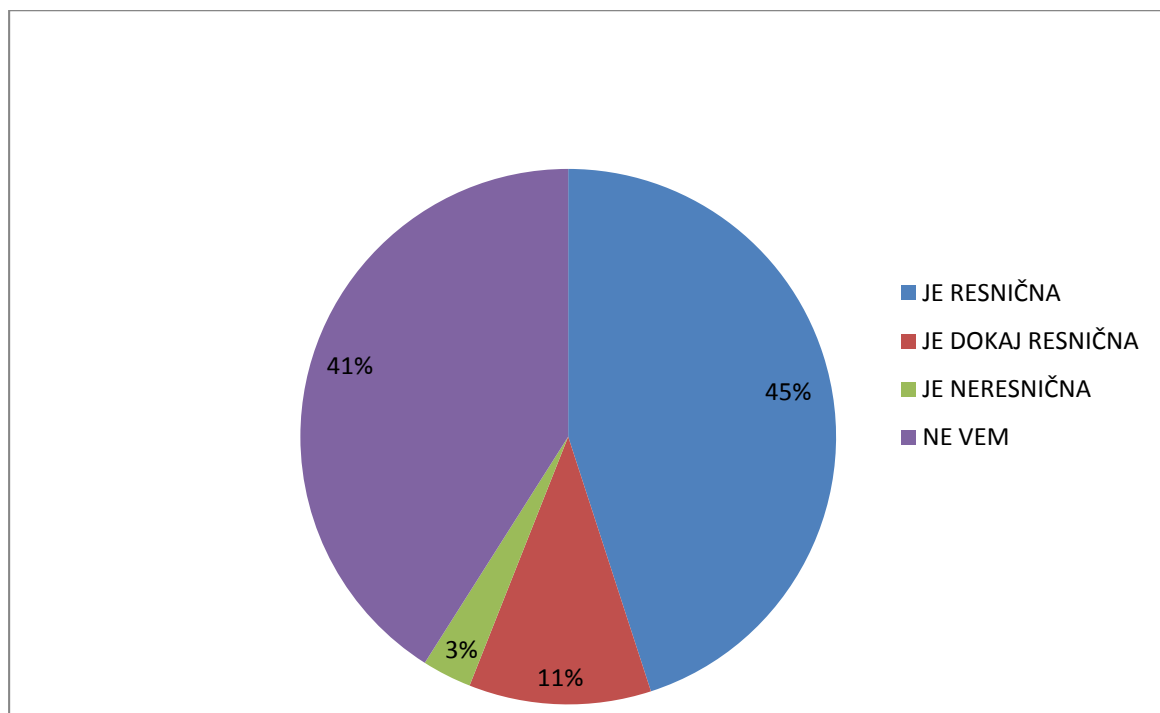
Vprašanje 7: Kakšno je vaše mnenje o resničnosti zgodbe o Starem piskru?

- a Zgodba je resnična*
- b Zgodba je dokaj resnična*
- c Zgodba je neresnična*
- č Ne vem*

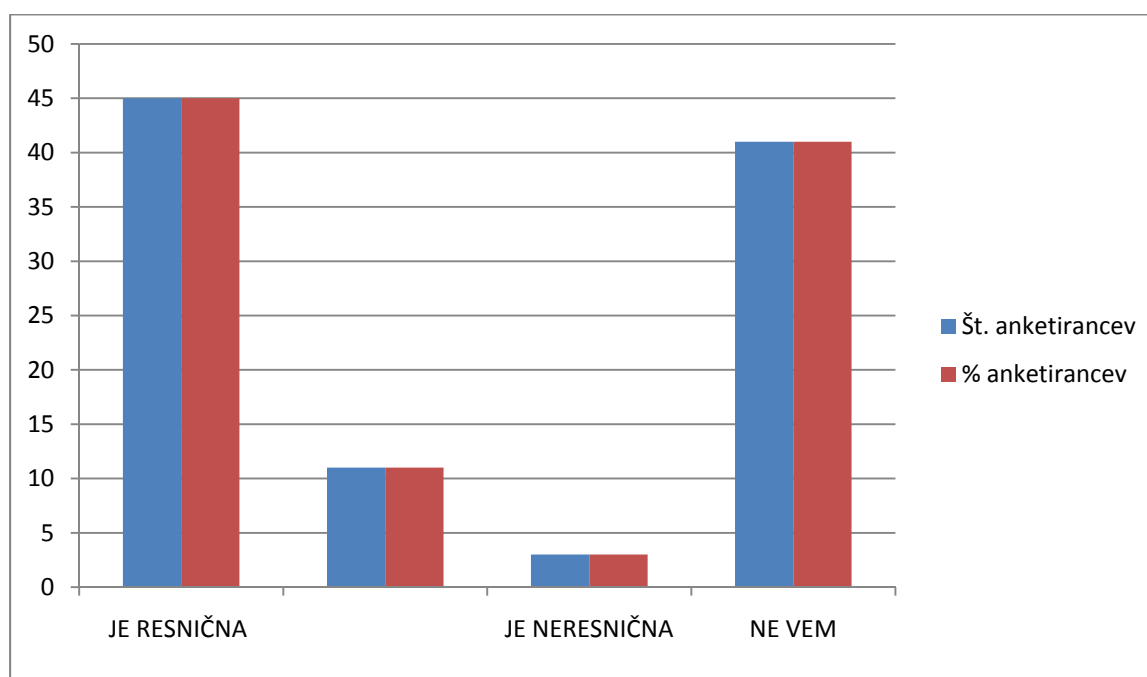
Tabela 7: Resničnost zgodbe o Starem piskru

	število anketirancev	% anketirancev
JE RESNIČNA	45	45
JE DOKAJ RESNIČNA	11	11
JE NERESNIČNA	3	3
NE VEM	41	41
SKUPAJ	100	100

Graf 13: Resničnost zgodbe o Starem piskru

Graf 14: Resničnost zgodbe o Starem piskru

Skoraj polovica anketiranih (45 %) je menila, da je akcija Stari pisker resnična. Zelo podoben odstotek (41 anketirancev) se o resničnosti zgodbe ni opredelil. 11 % ljudi je menilo, da je zgodba dokaj resnična, 3 % anketiranih pa v resničnost akcije Stari pisker dvomi, podobno kot kritika akcije Črnež in Kovač.

4. 3. 8 Povzetek ankete

Zastopanost anketirancev po spolu in starostna struktura sta bili za izvedbo in obdelavo anketnih rezultatov primerni. Večina ljudi je vedela, da v Celju Stari pisker obstaja, nekaj več kot polovica pa, da je to zapor. Skoraj polovica jih ne ve, kaj Stari pisker sploh je. Zelo se ujemata podatka, da je skoraj 60 % anketiranih, ki ve, kaj je Stari pisker, za akcijo v času 2. svetovne vojne že slišalo. Nekoliko večje težave so se pojavile pri navedbi imena edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra. Ime g. Grobelnika je poznalo 10 anketiranih, pet odgovorov se je nanašalo na soudeležena v akciji, Grada in Presingerja. Več kot 80 % ne pozna udeležencev akcije Stari pisker. Več kot polovica anketiranih (56 %) verjame ali dokaj verjame v resničnost akcije med 2. svetovno vojno, medtem ko jih 3 % dvomi v resničnost zgodbe. Ujemata se tudi podatka, da nekaj nad 40 % udeleženi v anketi, ki še niso slišali za akcijo Stari pisker, tudi ne ve, ali je akcija bila resnična ali ne.

4. 4 RAZLAGA IN ANALIZA HIPOTEZ

a) Najina hipoteza je bila v prvem delu zavrnjena. Mislila sva si, da Celjani za Stari pisker vedo (82 %), ampak da jih 58 % pozna akcijo Stari pisker iz časa 2. svetovne vojne, pa nikakor.

Drugi del najine trditve je bil pravilen, kajti 83 % anketiranih ni znalo navesti imena edinega še živečega osvoboditelja izmed šestih, Ivana Grobelnika-Iva. 10 % (10 anketiranih) je ime pravilno navedlo.

b) Trditev lahko z gotovostjo potrdiva. Od 17 odgovorov, kdo je ta oseba, se jih 15 nanaša na enega izmed omenjenih treh akterjev, udeležencev akcije (Grobelnik, Grad, Presinger), čeprav Ivana Grada ne štejemo med šest osvoboditeljev. Osem anketirancev, ki je pravilno navedlo ime Ivana Grobelnika-Iva je starih od 59 do 81 let. Od mlajših udeležencev v anketi sta le dve izjemi, njuna starost je 15 in 16 let. Naključje je nanese, da sta ti osebi obiskovali našo šolo, kjer tej akciji in g. Grobelniku posvečamo nekoliko večjo pozornost.

c) Domneva je potrjena na podlagi ankete in intervjuja z dr. zgodovine g. Tonetom Kregarjem, v njeno resničnost ne dvomi tudi najin mentor, zgodovinar g. Tomo Golob. Da je zgodba o akciji resnična, nama je potrdil rezultat ankete, kjer je skupaj 56 % anketiranih menilo, da je zgodba resnična ali dokaj resnična. 41 % anketiranih o akciji nima mnenja, le 3 % jih meni, da je zgodba neresnična.

č) Trditev, ki sva jo oblikovala pred raziskavo in samo na podlagi prebrane zgodbe o akciji Stari pisker v knjigi g. Grobelnika *Harmonika, škarje in Stari pisker* (str. 98 – 130), se je pokazala za resnično.

Dr. Kregar meni, da je akcija resnična kljub temu, da je bila izvedena spontano in s precej sreče. O tem pričajo viri, dokumenti in pričevanja udeležencev akcije. Verodostojen je nemški dokument, ki opisuje to akcijo in nelogično bi bilo, da bi Nemci ponarejali dokumente v svojo škodo.

d) Hipoteza se je izkazala za napačno, saj razen ustnih trditev g. Janeza Črneja in g. Franca Kovača, drugih zgodovinskih virov o spornosti akcije ni. Po besedah g. Kregarja gre zgolj za trditve, ki niso podkrepljene z ničemer. Sodu je izbil dno članek g. Kovača v Novem tedniku dne 9. 1. 2009. Trditve so skregane z zgodovinskimi dejstvi in špekulacijami, da je nekdo nekomu nekaj rekel (telefonski in osebni razgovor g. Kovača z Emilijo Gabrovec-Lenko in

pismo iste osebe borčevski organizaciji Celje in g. Kovaču z dne 15. 1. 1995). G. Grobelnik je v svoji knjigi *Stari pisker, resnica in laži* in v pogovorni oddaji Televizije Celje dne 17. 2. 2009 dokazal, da ne obstajajo o spornih trditvah nobeni dokazi. Nasprotno, on vseskozi z dokumenti dokazuje, da so vse trditve o sodelovanju osvoboditeljev z gestapom, prisili paznika Grada, da je moral s pištolo na glavi odpreti zapore, srečanju Emilije Gabrovec-Lenke z Almo Karlin in izpustitvi njenega prijatelja Nemca iz zapora, obešanju 100 talcev na Frankolovem leta 1945, o akciji Stari pisker neresnične.

5 ZAKLJUČEK

Raziskovati zgodovino je precej zanimiva stvar, še posebej če je povezana s tvojim domačim krajem. Ivana Grobelnika-Iva učenci III. osnovne šole precej dobro poznamo, predvsem v povezavi s Starim piskrom. Zanimivo nama je bilo spoznati njegov več kot 90-letni življenjski opus. Primerjala sva lahko najini in njegovo mladost in spoznala, da so razlike ogromne. Marsikaj zanimivega sva izvedela v zgodbah od časov prve skupne države južnih Slovanov Kraljevine Jugoslavije, Jugoslaviji po 2. svetovni vojni in dogajanjih v naši mladi domovini Sloveniji.

Osredotočila sva se na akcijo Stari pisker, ki je bila hrabro dejanje v času izvedbe, nekoliko pozabljena v času po vojni in zopet aktualna v današnjem času. G. Grobelnik se kot edini še živeči osvoboditelj od šestih, bori proti tistim, ki mu očitajo neresničnost akcije. Vztrajno in uspešno to dokazuje z dokumenti in pričevanji. Bolj ga boli dejstvo, da se mu nekaj, kar ima zapisano v duši, skuša izbrisati in odvzeti iz spomina. Nekatera dejanja se ne izbrišejo nikoli, zelo težko tista, ki so resnična.

Za najino raziskovalno nalogo meniva, da sva uporabila pravilne metode in si zastavila pravilen potek raziskovalnega dela. Uporabila sva tudi vso razpoložljivo literaturo in pričevanja ljudi, ki so nama podali svoje videnje zgodovinske resnice. Podrobneje bi lahko preučila spor o resničnosti zgodbe ob akciji Stari pisker, če bi v intervjuje vključila tudi g. Janeza Črneja in g. Franca Kovača. Ugotovila sva, da bi bila raziskovalna naloga preobširna, dogajanje ob dokazovanju resnice ali laži o akciji, pa je v zadnjem času precej občutljiva tema. Z najinim vmešavanjem nisva hotela prilivati olja na ogenj. Čas trenutno dokazuje resnico, laž bo potrebno dokazati.

Naučila sva se, da zgodovinsko resnico lahko dokazujemo le z zgodovinskimi viri, dokumenti, večkratnimi enakimi ali podobnimi pričevanji. Upava, da sva uspela o tem prepričati tudi vas.

6 VIRI IN LITERATURA

Grobelnik, I. *Harmonika, škarje in Stari pisker*. Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2004.

Grobelnik, I. *Stari pisker, resnica in laži*. Celje: Društvo pohodnikov Stari pisker, 2010.

Kregar, T. *Vigred se povrne*. Celje: Društvo pohodnikov Stari pisker, 2010.

Terčak, S. *Celjski Stari pisker*. Ljubljana: Borec, 1959.

Kregar, T. in Počivavšek, M. *Stari pisker*. Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2002.

Intervju (Ivan Grobelnik – Ivo). Celje: 16. 2. 2011.

Intervju (Tone Kregar). Celje: 3. 2. 2011

6. 1 INTERNETNE STRANI

http://sl.wikipedia.org/wiki/Stari_pisker

<http://www.muzej-nz-ce.si/index.php?id=76>

http://www.zveza-borcev.host22.com/stari_pisker.html

<http://www.ce-nob.si/Collections/list/5/25>

http://moc.celje.si/uprava/documents/gradiva/05seja/05seja_priznanja2.pdf

http://www.dnevnik.si/objektiv/vec_vsebin/1042395690

<http://www.ce-nob.si/Collections/details/9994?page=1>

7 SEZNAM SLIK, TABEL, GRAFOV

7. 1 SEZNAM SLIK

Slika 1: Anketiranje Slika 2: Intervjuvanje.....	8
Slika 3: Ivan s harmoniko pred domačo gostilno	10
Slika 4: Ivan v nemški uniformi, 1944.....	12
Slika 5: Zlati grb Republike Slovenije.....	15
Slika 6: Stari pisker nekoč.....	16
Slika 7: Zaporniški zid z imeni talcev in datumi streljanj Slika 8: V notranjosti spominske sobe	19
Slika 9: Lebičeva hiša v Slatini.....	20
Slika 10: Ostanki kostanjevega drevoreda na Glaziji.....	21
Slika 11: Mimo gledališča proti zaporu.....	21
Slika 12: Ivan pred spominsko ploščo na Lebičevi hiši.....	22
Slika 13: Zanimiv razgovor	23
Slika 14: Zaporniki pred zidom na dan streljanja 22. junija 1942.....	28
Slika 15: Streljanje talk in shranjevanje trupel v lesene zaboje	29
Slika 16: Po opravljenem intervjuju.....	34
Slika 17: Osvoboditelji kmalu po osvoboditvi	35
Slika 18: Po zaključku intervjuja	41

7. 2 SEZNAM TABEL

Tabela 1: Spol anketirancev	42
Tabela 2: Starost anketirancev	43
Tabela 3: Poznavanje Starega piskra	45
Tabela 4: Kaj je Stari pisker?	46
Tabela 5: Akcija Stari pisker	48
Tabela 6: Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra.....	49
Tabela 7: Resničnost zgodbe o Starem piskru.....	51

7. 3 SEZNAM GRAFOV

Graf 1: Spol anketirancev.....	42
Graf 2: Spol anketirancev.....	43
Graf 3: Starost anketirancev	44
Graf 4: Starost anketirancev	44
Graf 5: Poznavanje Starega piskra.....	45
Graf 6: Poznavanje Starega piskra.....	46
Graf 7: Vsebina Starega piskra.....	47
Graf 8: Vsebina Starega piskra.....	47
Graf 9: Akcija Stari pisker	48
Graf 10: Akcija Stari pisker	48
Graf 11: Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra	49
Graf 12: Ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra	50
Graf 13: Resničnost zgodbe o Starem piskru	51
Graf 14: Resničnost zgodbe o Starem piskru	52

8 PRILOGA

ANKETA – STARI PISKER

(Celje, 17. – 22. 1. 2011)

1. Ali veste, da v Celju obstaja Stari pisker?

DA NE

2. Kaj je Stari pisker?

3. Ali ste slišali za zgodbo o Starem piskru v času NOB?

DA NE

4. Ali lahko navedete ime edinega še živečega osvoboditelja Starega piskra?

5. Kakšno je vaše mnenje o resničnosti zgodbe o Starem piskru?

a Zgodba je resnična

b Zgodba je dokaj resnična

c Zgodba je neresnična

č Ne vem

6. Starost: _____

7. Spol: M Ž